

นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
จังหวัดสุโขทัย
หม่อมเจ้า สุกักรัตน์ ดิศกุล ทรงแก้ว

GUIDE TO THE RAM KHAMHAENG NATIONAL MUSEUM, SUKHOTHAI
BY
M.C. Subhadradis Diskul

กรมศิลปากร จัดพิมพ์
เมื่อในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
จังหวัดสุโขทัย
วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
จังหวัดสุโขทัย

หม่อมเจ้า สุกัทรดิศร์ ดิศกุล กรมช่าง

กรมศิลปากร จัดพิมพ์
เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
จังหวัดสุโขทัย
วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗

GUIDE TO THE RAM KHAMHAENG NATIONAL MUSEUM, SUKHOTHAI

BY

M.C. Subhadradis Diskul

PUBLISHED BY THE FINE ARTS DEPARTMENT
ON THE OCCASION OF THE ROYAL INAUGURATION
OF

THE RAM KHAMHAENG NATIONAL MUSEUM
SUKHOTHAI

25th January 1964

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

และ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

เสด็จพระราชดำเนินมาทรงกระทำพิธีเปิด

อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

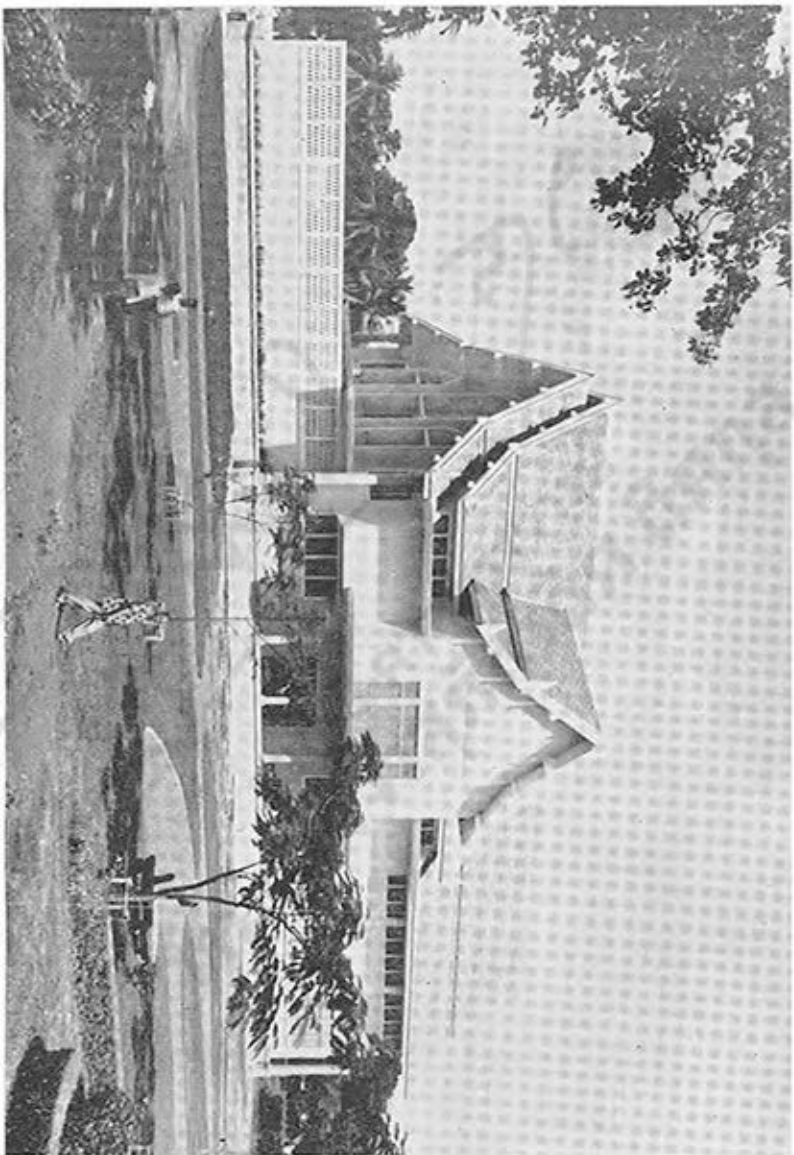
เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗

อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้

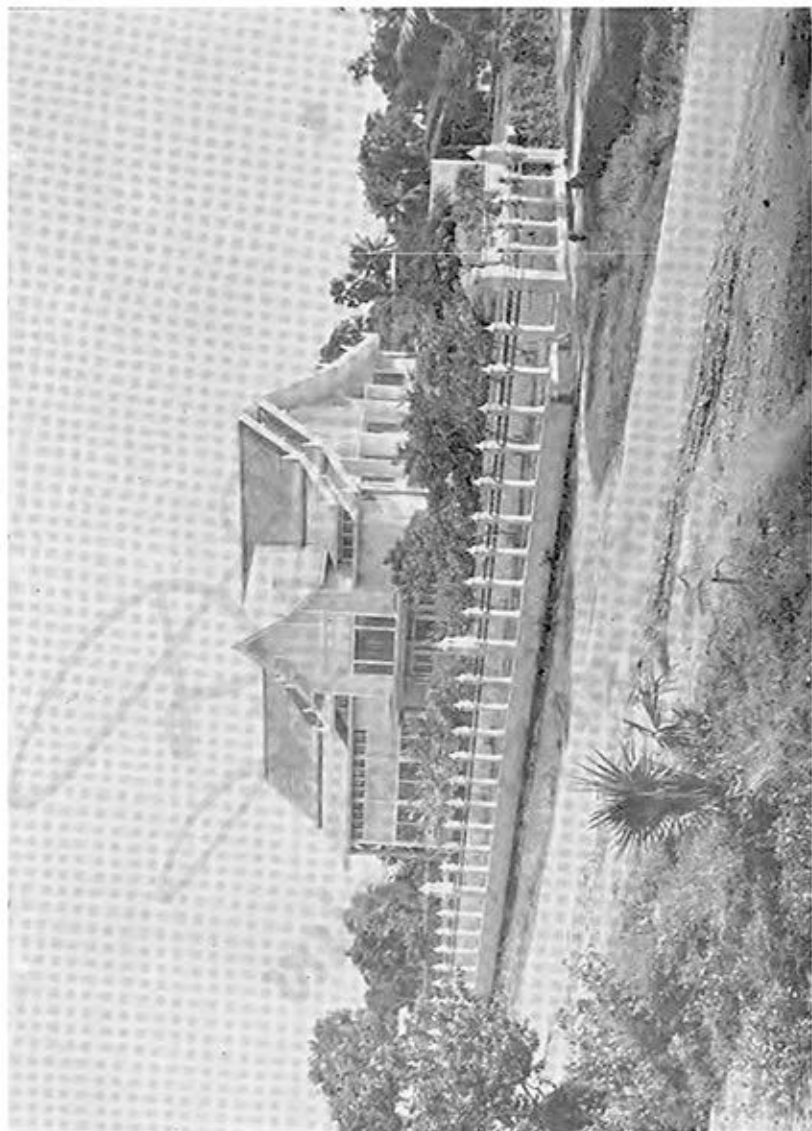
น.ศ. จันทรัดดา บุญมานพ สถาปนิกโท กรมศิลปากร ออกแบบ

กองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ตรวจสอบ

หน่วยศิลปากร ที่ ๓ ก่อสร้าง

ด้านหลังของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
Back view of the Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

ด้านหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
Front view of The Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

อันสืบเนื่องมาจากการฟื้นฟูบูรณะโบราณวัตถุสถาน ในจังหวัดสุโขทัย

ของ
นายฤกษ์ อินทโกสัย
รองอธิบดีกรมศิลปากร

สภาพของเมืองเก่าสุโขทัยก่อนการบูรณะ เป็นป่าใหญ่
เต็มไปด้วยต้นไม้และรุกชชาติหน้อยใหญ่ปกคลุมโบราณสถานรก
ครึ้มอยู่ทั่วไป มีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เก้ง หมู เสือปลา
ว้างเพ่นพ่าน และสิ่งที่ควรสังเวชใจอย่างยิ่ง ก็คือพระเจดีย์ถูก
ผู้แสวงหาทรัพย์ขุดเจาะเพื่อหาโบราณวัตถุที่บรรจุไว้ภายในอยู่
ทั่วไปทุกแห่งหน และเป็นการชุกอย่างจงใจทำลายมิได้เสียตาย
โบราณสถาน พระเจดีย์บางองค์ถูกหรือผ่ากลางออกไป เหลืออยู่
เพียงซีกเดียว กรุงสุโขทัยซึ่งเคยเป็นเมืองหลวงอันรุ่งโรจน์ของ
ไทยมาแต่ก่อนกาล ได้ถูกทำลายและทอดทิ้งให้เป็นเมืองร้าง
ตั้งกล่าวอยู่ตลอดเวลาอันยาวนาน แม้กรมศิลปากรจะได้
ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานบางแห่งในจังหวัดสุโขทัย แต่
พ.ศ. ๒๔๗๘ แต่ก็คงประกาศรวมๆ ไป และไม่มีกำลังพอที่จะ

ดำเนินการสำรวจและขุดแต่งบูรณะ ครัวต่อมาในสมัยรัฐบาล
ฯ พณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบ
หมายให้กระทรวงวัฒนธรรมดำเนินการฟื้นฟูบูรณะกรุงสุโขทัย
ให้เป็นที่ตั้งศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของไทย และคณะ
รัฐมนตรีได้ลงมติให้ตั้งผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และ
ท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านเป็นกรรมการดำเนินงานร่วมกับ
กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๖
ซึ่งกรมศิลปากรอยู่ในคณะกรรมการนั้นด้วย และได้เริ่มดำเนิน
งานขุดแต่งบูรณะโบราณสถานแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๔๙๖
จึงขอกล่าวโดยสรุปถึงการดำเนินงานของกรมศิลปากรในการ
ฟื้นฟูบูรณะสุโขทัยมาจนได้มีการสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
รามคำแหงชั้น ๓ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัด
สุโขทัย

เริ่มแรกกรมศิลปากรได้ดำเนินงานขุดแต่งเนินปราสาท
และวัดมหาธาตุ ด้วยการวางป่าแล้วขุดสำรวจดินและอิฐหักที่
ทับถมอยู่บนโบราณสถานออก เมื่อเสร็จงานขุดแต่งแล้วก็ถึงขั้น
“บูรณะ” เพื่อให้โบราณสถานมั่นคงเป็นที่ศึกษาทางประวัติ-
ศาสตร์และวัฒนธรรมต่อไป เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินงานเป็น
ทอด ๆ ไปดังนี้ คือ เนินปราสาท วัดมหาธาตุ วัดศรีสวย
วัดชนะสงคราม วัดสระศรี วัดศรีชุม ฯลฯ โดยลำดับ

เนื่องจากกรุงสุโขทัยมากมุลไปทั่วถึงสถาปัตยกรรมทุก
แห่งทุกหน ควรจะเรียกได้ว่าเต็มบ้านเต็มเมือง นอกจาก
เมืองเก่าสุโขทัยแล้วยังมีที่เมืองศรีสัชชนาลัยในเขตอำเภอ
ศรีสัชชนาลัยอีกมากมาย แต่ละแห่งงดงามแสดงออกซึ่งศิลปะ
และวัฒนธรรมอันสูงส่งของไทย การดำเนินงานขุดแต่งจึงต้อง
ทำด้วยความประณีตและระมัดระวังเป็นพิเศษ มิให้โบราณสถาน
นั้น ๆ ซอกซำ บางคราวขาดความระมัดระวังหรือพลั้งเผลอไป
ขุดถูกตัวโบราณสถานเข้า เสี่ยงจอบเสียมกระทบกับอิฐหรือศิลา
แลง กังสะเทือนเสมือนกระทบเข้าไปในหัวอก ฉะนั้นจึงต้องใช้
เวลาขุดและระมัดระวังมากกว่าการทำงานธรรมดา เช่นขุดถนน
ขุดคลอง เมื่อเริ่มงานที่แรกชาวบ้านที่เข้ามารับจ้างเป็นแรงงาน
ขุดแต่งต่างพากันขบขันเกี้ยวกราว เมื่อเห็นเจ้าหน้าที่สั่งให้
พวกตนหยุดขุดขณะทีใกล้จะถึงตัวโบราณสถาน แล้วเจ้าหน้าที่
ก็เหลาไม้ ใผ่ให้แบนคล้ายเสียมเข้าไปขุดคุ้ยดินทีละเล็กละน้อย
ด้วยตนเอง ยิ่งพอดึงตัวโบราณสถานก็ทิ้งไม้ ใผ่ใช้แปรงบักดิน
แทน แม้แต่เจ้าหน้าที่ทางบ้านเมืองบางท่านที่มาช่วยคุมคนงาน
บูรณะ ก็บ่นว่าพวกกรรมศิลป์ากรทำงานเหมือนกล้างงานจะเสร็จ
จอบเสียมมีก็ไม่เอา ใช้ไม้ขุดใช้แปรงบัก แล้วเมื่อไหนดงานจะ
เสร็จเล่า แต่ต่อ ๆ มาทั้งเจ้าหน้าที่และคนงานทั้งหลายก็เข้าใจ

เหตุที่ค้องทำเช่นนั้น ในระยะหลัง ๆ คนงานก็สามารถทำตามแบบนี้ได้เองโดยไม่ต้องบอก การบูรณะก็เช่นเดียวกัน ต้องพิจารณาเพราะที่กระทำตามหลักวิชาบูรณะโบราณสถาน ใช้จะพอกอิฐพอกปูนก่อนเข้าไปเหมือนสร้างของใหม่ การที่ค้องใช้ความประณีตเป็นพิเศษดูแลบูรณะโบราณสถานสุโขทัยที่มีอยู่มากมายคงกล่าวแล้ว กรมศิลปากรจึงค้องใช้เวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๖ จนถึงบัดนี้ เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี จึงพลิกบ่าพลิกดินให้โบราณสถานปรากฏรูปร่างขึ้นมาได้ดูได้ชมกันดังที่เห็นอยู่ และคาดว่าโดยสภาพแห่งกำลังงบประมาณที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันคงจะค้องใช้เวลาอีกไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี จึงจะเสร็จสมบูรณ์ทั้งที่เมืองเก่าสุโขทัยและที่เมืองศรีสัชชนาลัย เว้นแต่จะได้รับการงบประมาณและความร่วมมือยิ่งขึ้น

เนื่องในการดูแลดังกล่าวมา ได้พบโบราณวัตถุศิลปวัตถุ เช่น พระพุทธรูป เครื่องสังโลก หมกจมอยู่ในดินที่พอกปูนโบราณสถานเป็นจำนวนมาก โบราณวัตถุศิลปวัตถุเหล่านี้ รอคมือผู้ดูแลหาทรัพย์แต่ก่อนเหลือตกมาเป็นของราชการได้ ก็เพราะจมอยู่ในดิน ถ้าหากอยู่ในกรภายในองค์เจดีย์ ก็คงสูญหายไปหมดแล้ว สาเหตุที่วัตถุเหล่านั้นจมดินอยู่ต้นนิษฐานว่าเดิมคงค้องอยู่ตามฐานเจดีย์ เมื่อเจดีย์หักพังลงมา

ก็กลบเข้าไว้ โดยเฉพาะพระพุทธรูป ได้พบมากตามข้างฐาน
พระประธานในโบสถ์วิหารที่ปรักหักพัง นอกจากนั้นก็พบ
กรุใต้ฐานเจดีย์บางองค์ที่ดินกลบอยู่มาก ๆ ผู้ร้ายขุดเจาะไม่ถึง
กรุเหล่านี้บรรจุนพระพิมพ์ที่เรียกกันว่าพระเครื่องเป็นส่วนใหญ่
อย่างไรก็ดี โบราณวัตถุศิลปวัตถุที่ได้จากการขุดแต่งครั้งนี้ แม้
จะมีจำนวนมากพอควรก็ตาม แต่ถ้าเทียบส่วนกับจำนวนของ
ในกรุภายในองค์เจดีย์ที่ถูกพวกผู้ร้ายขุดขนเอาไปแล้ว ก็ประ-
มาณว่าทางราชการได้ไว้เพียง ๕ % อีก ๙๕ % ผู้ร้ายได้ไป เมื่อ
นึกถึงสมบัติมหาศาลที่ผู้ร้ายขนเอาไปแล้ว ก็เป็นเรื่องเศร้าใจ
โบราณวัตถุศิลปวัตถุที่ได้จากการขุดแต่งบูรณะครั้งนี้ ต้อง
แยกย้ายเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานวัดราชธานีบ้าง ที่ศาลา
กลางจังหวัดสุโขทัยบ้าง เก็บไว้ที่ทำการหน่วยศิลปากรตำบล
เมืองเก่าบ้าง เพราะไม่มีสถานที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งกว้างใหญ่พอที่
จะเก็บรวมไว้ได้แห่งเดียวหมด นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กรม
ศิลปากรต้องครุ่นคิดที่จะสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขนาด
ใหญ่ขึ้นที่จังหวัดสุโขทัย ประกอบกับเมื่อสมเด็จพระยา
คำมกราชาอนุภาพ ครองทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง
มหาดไทยและตลอดจนทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา

พระองค์ทรงสนพระทัยเรื่องโบราณคดีและการพิพิธภัณฑสถาน
เสด็จไปทั่วบ้านทั่วเมืองไหน ก็โปรดสั่งขอให้เจ้าบ้านผ่านเมือง
และพระภิกษุสงฆ์ช่วยกันรักษาโบราณสถาน และเสาะหา
โบราณวัตถุศิลปวัตถุเข้ามาเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติใน
พิพิธภัณฑสถาน ขณะนั้นพระราชประสิทธิ์คุณ เจ้าอาวาสวัด
ราชธานี จังหวัดสุโขทัย ยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูวินิจฉัย
พุทธบัญญัติ มีศรัทธาในพระคำรัสชกชวณของสมเด็จพระ
พระยาอัครราชานุภาพ จึงเอาใจใส่ช่วยดูแลโบราณสถานแทน
ราชบัณฑิตยสภา โบราณสถานแห่งใดถูกผู้ร้ายขุดเจาะ ก็รีบ
บอกเข้ามายังราชบัณฑิตยสภา สมเด็จพระยาอัครราชานุภาพ
ก็โปรดมอบหมายให้ท่านพระครูวินิจฉัยพุทธบัญญัติไป
เก็บรวบรวมวัตถุที่ผู้ร้ายยังเอาไปไม่หมดมาเก็บรักษาไว้ที่วัด
ราชธานี นอกจากนั้นเมื่อท่านพระครูเห็นว่า โบราณวัตถุศิลป
วัตถุซึ่งเก็บอยู่ที่อื่นไม่เป็นการปลอดภัย ถ้าพอจะเก็บเอามาได้
ท่านก็เก็บเอามารวมไว้ที่วัดราชธานี จนมีโบราณวัตถุศิลป
วัตถุมากขึ้นตามลำดับ ราชบัณฑิตยสภาจึงได้มอบหมายให้ท่าน
เป็นตัวแทนจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในสังกัดของราชบัณฑิตยสภา
ขึ้นที่วัดราชธานี เรียกว่า พิพิธภัณฑสถานประจำจังหวัด

สุโขทัย และโดยที่ท่านพระครูเอาใจใส่ ในกิจการโบราณคดี เป็นอย่างคืดตลอดมา ท่านจึงได้เลื่อนสมณศักดิ์จากพระครูเป็น พระราชาคณะ มีสมณศักดิ์ว่า “พระโบราณวัตตอาจารย์” ซึ่ง ขณะนี้ ได้เลื่อนเป็นที่พระราชประสิทธิคุณ พิพิธภัณฑสถาน ที่ วัตราชธานีนี้ ใช้กุฏิสงฆ์เป็นเรือนไม้หลังไม้ใหญ่หนักเป็นที่จัด ตั้ง ด้วยกาลเวลาที่ล่วงมา พิพิธภัณฑสถานเรือนไม้หลังนี้ก็ ซ้ำรุดทรุดโทรมลงโดยลำดับ ประกอบกับมีการสร้างอาคารไม้ ให้เช่าเป็นร้านค้าใกล้ชิดกับพิพิธภัณฑสถาน ถ้าหากเกิด อัคคีภัยในละแวกนั้น พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ก็ต้องถูก เพลิงไหม้ด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย ทั้งความคร่ำคร่าของอาคาร ไม่เป็นที่ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย นี่เป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้กรม ศิลปากร คัดสร้างพิพิธภัณฑสถานให้มั่นคงแข็งแรงและใหญ่โต พอที่จะขนย้ายโบราณวัตถุจากวัตราชธานี และจากแหล่งเก็บ รักษาแห่งอื่นไปรวมเก็บรักษาไว้ได้

แต่ความครุ่นคิดของกรมศิลปากรที่จะสร้างพิพิธภัณฑ-สถานไม่เป็นอันสำเร็จไปได้ เพราะในขณะนั้นขอตั้งงบประมาณ ไปยังไม่ได้ผล โดยสถานะการเงินของรัฐบาลไม่อำนวย จึงเกิด

ความคิดที่จะขอให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของสมบัติเหล่านั้น
ช่วยกันบริจาคเงินสร้างสถานที่เก็บรักษาให้ปลอดภัย ซึ่งทาง
ราชการจะมอบพระพิมพ์ที่ขุดได้ให้เป็นการสมนาคุณ มากน้อย
สูงต่ำตามอัตราที่บริจาค กรมศิลปากรจึงได้ทำเรื่องเสนอขอ
อนุมัติทำนุบำรุงนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎหมาย
ว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุฯ ซึ่งทำนุบำรุงนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการก็ได้โปรดอนุมัติให้ดำเนินการได้ เป็นที่
น่าชื่นชมยินดียิ่งที่ประชาชนมีศรัทธาบริจาคเงินสร้างพิพิธ-
ภัณฑสถานแห่งนี้เป็นจำนวนถึงแปดแสนสามหมื่นห้าพัน
หกร้อยแปดสิบห้าบาทห้าสิบสตางค์ สามารถสร้างอาคาร
พิพิธภัณฑสถานได้หลังหนึ่งสำเร็จ แต่ยังไม่ครบรูปอาคารตาม
แบบแปลน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ กรมศิลปากรจึงได้ขอตั้งบ
ประมาณสร้างต่อเป็นจำนวนเงินอีกห้าแสนบาท ซึ่งก็ได้รับ
ความเมตตาจากรัฐบาลอนุมัติให้ด้วยดี อาคารพิพิธภัณฑสถาน
แห่งนี้จึงสำเร็จรูปดังที่ปรากฏอยู่ และทางราชการได้ขนาน
นามว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง” เพื่อเป็น
ราชานุสรณ์ถึงพ่อขุนรามคำแหง มหาราช กษัตริย์ผู้ก่อ
กำเนิดชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นยืนยงมาจนทุกวันนี้

อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง ได้สำเร็จรูปทั้งที่เป็นอยู่ แต่ยังคงขาดเครื่องอุปกรณ์ของพิพิธภัณฑ์สถาน เช่น ตู้ใส่โบราณวัตถุ แท่นตั้งโบราณวัตถุ และเครื่องอุปกรณ์อื่น ๆ กรมศิลปากรก็ได้อาศัยเงินบริจาคของประชาชนที่เก็บรวมไว้เป็นกองทุนโบราณคดีส่วนกลางมาจัดสร้างสิ้นเงินไปประมาณสองแสนบาทเศษ กรมศิลปากรจะเว้นเสียมิได้ที่จะต้องขอขอบคุณประชาชนทุกท่านที่บริจาคเงินโดยทั่วกัน และหวังว่าท่านก็คงจะอนุโมทนาในการกระทำของกรมศิลปากรครั้งนี้ด้วย.

ศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐)

ของ

หม่อมเจ้า สุกัทรทิศ ศิสกุล

ศิลปะแบบสุโขทัยเริ่มค้นตั้งแต่เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นอิสระ ไม่ขึ้นแก่ขอมเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ไปจนถึงราว พ.ศ. ๒๐๐๐ แม้ว่าอาณาจักรสุโขทัยต้องสูญเสียดินแดนแก่อาณาจักรอยุธยาไปใน ราว พ.ศ. ๑๘๒๐ ก็ตาม ระยะเวลาของศิลปะสุโขทัยที่สวยงามอย่างแท้จริงนั้นคงอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๕๐ ถึง พ.ศ. ๑๘๖๐ ศิลปะแบบสุโขทัยอาจจัดได้ว่าเป็นศิลปะไทยที่มีลักษณะเป็นของตนเองและงดงามที่สุด โดยเฉพาะในด้านการสร้างพระพุทธรูป ในสมัยนี้สุโขทัยได้ติดต่อรับพุทธศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์มาจากเกาะลังกา เหตุนี้อิทธิพลของศิลปะลังกาจึงมีต่อศิลปะสุโขทัยบ้าง แต่ส่วนมากมีอยู่แก่สถาปัตยกรรมยิ่งกว่าประติมากรรม พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางลีลาที่ดูได้รอบด้านของสมัยสุโขทัย (รูปที่ ๑) งดงามไม่แพ้ประติมากรรมชิ้นเอกอื่น ๆ ในโลก และอาจจัดได้ว่าเป็นการคิดค้นของไทยโดยเฉพาะ เพราะในศิลปะของชาติอื่นจะมีก็แต่เพียงเป็นภาพจำหลักนูนเท่านั้น

เชื่อกันว่าพระพุทธรูปรุ่นแรกของศิลปะสมัยสุโขทัยใน
ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ส่วนใหญ่คงสร้างด้วยปูนปั้นและมี
วงพระพักตร์กลม เป็นกันว่า พระอัฐารสบนเขาสะพานหิน
พระอจนะในวิหารวัดศรีชุม นอกเมืองสุโขทัยเก่า แต่พระพุทธร
รูปดังกล่าวนี้ได้ซ่อมใหม่เสียแล้วทั้งสององค์ นอกจากนี้ก็มีพระ
พุทธรูปปูนปั้นในคูหารอบพระเจดีย์องค์ใหญ่ ณ วัดช้างล้อม
เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งคงสร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหง
(รูปที่ ๒)

ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเลอไทยและลิไทย ราวกลางพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา จึงมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์มากขึ้น
พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ของสุโขทัยมีอยู่เป็นจำนวนมาก และอาจ
แบ่งออกได้เป็น ๕ หมวดดังนี้ คือ

๑. **หมวดใหญ่** ซึ่งมีอยู่ทั่วไป มีลักษณะพระรัศมีเป็น
แบบเปลวเพลิง ขมวดพระเกศาเล็กแหลม บางครั้งวาทเป็น
จุดแหลมอยู่กลางพระนลาฏ พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโค้ง
พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์บางเล็ก พระหนุเป็นปม มีรอยขีดอยู่
บนพระศอ พระองค์อ่อนช้อย ปลายชายจีวรยาวลงมาถึง
พระนาภีและทำเป็นลายเขี้ยวตะขาบ ชอบทำปางมารวิชัย นิ้ว
พระหัตถ์เหมือนคนธรรมดา ขัดสมาธิราบ ฐานเป็นหน้า

กระดานเรียบไม่มีบัว (รูปที่ ๓) รัชสมัยเป็นเปลวบนพระเกตุ-
มालานั้น ศิลปสุโขทัยอาจได้รับแบบอย่างมาจากพระพุทธรูป
ลังกา พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางลีลาที่สวยงามของสุโขทัย (รูป
ที่ ๑) ก็จัดอยู่ในแบบนี้

๒. **หมวดก้านหงเพชร** มีลักษณะคางพระพักตร์ตอน
บนกว้างกว่าตอนล่างมาก แต่ส่วนอื่น ๆ ก็ยังคงคล้ายกับหมวด
ใหญ่ (รูปที่ ๔)

๓. **หมวดพระชินราช** เปลวบนยอดพระเกตุมาลา
ค่อนข้างสูงกว่าหมวดใหญ่ พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระปรมา
งาบ พระองค์คู่แข็งกระด้างกว่าหมวดใหญ่ นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่
มักมีปลายเสมอกัน บางครั้งฐานเป็นฐานบัว หมวดนี้เชื่อกันว่า
เริ่มสร้างครั้งแรกแผ่นดินพระเจ้าลิไทย ตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๘ เป็นต้นมา (รูปที่ ๕)

๔. **หมวดวัดตะกวน** หรือ **หมวดเบ็ดเตล็ด** หมวดนี้
เป็นหมวดพระพุทธรูปแบบสุโขทัยที่มีศิลปะแบบเชียงแสนเข้ามา
ปนอยู่มาก บางองค์มีลักษณะชายสังฆาฏิสั้น พระนลาฏแคบ
แต่พระองค์และฐานมักเป็นแบบสุโขทัย ที่เรียกว่าแบบวัด
ตะกวนนั้น เพราะได้พบพระพุทธรูปสุโขทัยแบบแปลก ๆ

เหล่านี้เป็นครั้งแรกที่วัดตะกวน ในเมืองสุโขทัยเก่า (รูปที่ ๖) พระพุทธรูปสัมฤทธิ์แบบสุโขทัยที่มีอิทธิพลของศิลปะลังกาเข้ามาปนอยู่ และจัดอยู่ในหมวดวัดตะกวนนี้ อาจเป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์แบบสุโขทัยรุ่นแรกก็ได้ (รูปที่ ๗)

๕. **หมวดหลัง** พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สุโขทัยหมวดหลังมักหล่อเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ปางประทานอภัย พระพักตร์ไม่สำแดงออกซึ่งชีวิตจิตใจ พระองค์ค่อนข้างแข็งกระด้าง แต่ก็ยังคงรักษาลักษณะของศิลปะสุโขทัยไว้บ้าง เป็นต้นว่า ปลายชายจีวรยาวลงมาถึงพระนาภีทำเป็นสายเชี้ยวตะขาบ (ถ้ามี) และปลายขอบเบื้องล่างของจีวรใกล้พระบาทม้วนเข้าหากันทั้งสองข้าง (รูปที่ ๘) พระพุทธรูปแบบนี้คงหล่อขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ ๒๐ ลงมา

สำหรับพระพุทธรูปสุโขทัยที่มีอิทธิพลศิลปะลังกาปนนั้น ที่สำคัญที่สุดก็คือ พระพุทธสิหิงค์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร (รูปที่ ๙) พระพุทธสิหิงค์นั้น ตามตำนานกล่าวว่าได้มาจากเกาะลังกาในรัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ หรือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แต่ลักษณะฝีมือช่างที่เห็นปรากฏอยู่เป็นศิลปะไทยปนลังกา จึงเป็น

ที่น่าสงสัยว่าโดยเหตุที่เคยไปประดิษฐานในแคว้นต่าง ๆ หลายแห่ง จึงอาจถูกซัดแท้งจนกลายเป็นพระพุทธรูปแบบฝีมือไทยหรือองค์เดิมสูญหายไปเสีย จึงหล่อขึ้นแทนใหม่ในสมัยสุโขทัยนี้ก็ได้

ในสมัยสุโขทัย ชอบสร้างพระพุทธรูป ๔ อริยาบถ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน พระพุทธรูปสุโขทัยที่สลักด้วยศิลาก็มีบ้างเหมือนกัน ที่ปั้นด้วยปูนเป็นพระพุทธรูปและสวยงามอย่างยิ่งนี้ อยู่ที่วัดตระพังทองกลาง นอกเมืองสุโขทัยเก่าด้านตะวันออก (รูปที่ ๑๐) เป็นรูปพระพุทธรูปองค์กำลังเสด็จลงจากดาวดึงส์ ในสมัยนี้มีเครื่องปูนปั้นที่ใช้ประดับอาคารอยู่เป็นจำนวนมากสำหรับพระพิมพ์สมัยสุโขทัยก็มีทั้งที่ทำด้วยดินเผาและโลหะที่น่าชมก็คือ พระพิมพ์พระพุทธรูปปางลีลาหรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่าพระกำแพงเซ่ง (รูปที่ ๑๑)

ในสมัยสุโขทัย นิยมทำพระพุทธรูปบาทตามแบบลังกาคด้วยมีทั้งทำด้วยศิลา (รูปที่ ๑๒) และสัมฤทธิ์ พระบาทสัมฤทธิ์ที่สำคัญคือพระพุทธรูปบาทสัมฤทธิ์ที่ได้มาจากวัดเสด็จ จังหวัดกำแพงเพชร และปัจจุบันนี้รักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สำหรับจิตรกรรมสมัยสุโขทัยแม้มีตัวอย่างเหลือให้เห็นอยู่น้อย (รูปที่ ๑๓) แต่ภาพสลักแผ่นหินบนเพดานอุโมงค์

วัดศรีชุม นอกเมืองสุโขทัยเก่าคานเหนือ เกี่ยวพันกับศิลปะที่ต่าง ๆ (รูปที่ ๑๔) ก็เป็นพยานถึงศิลปะในการทำภาพสลักลายเส้นในสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี

ในสมัยนี้มีการหล่อเทวรูปสัมฤทธิ์ขึ้นหลายองค์ เป็นต้นว่า รูปพระอิศวร พระอุมา พระนารายณ์ (รูปที่ ๑๕) พระหริหระ คือพระอิศวรและพระนารายณ์ผสมกันเป็นองค์เดียว และพระพรหม ลักษณะพระพักตร์ก็เหมือนกับพระพุทธรูปสุโขทัยหมวดใหญ่นั้นเอง ต่างกันแต่เครื่องแต่งองค์เท่านั้น เครื่องแต่งองค์เหล่านี้คงได้รับอิทธิพลมาจากเทวรูปของขอมบ้าง ได้ค้นพบเทวรูปศิลาแบบขอมที่ศาลาผาแดงในเมืองสุโขทัยเก่า เป็นเทวรูประหว่างศิลปะแบบนครวัดและบายน (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘) ๕ องค์ (รูปที่ ๑๖)

ในสมัยสุโขทัย มีการทำเครื่องถ้วยชามด้วยดินเผาเคลือบที่เรียกว่าเครื่องสังโลก คงได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีน และได้ส่งออกไปขายเป็นสินค้าขายออกไกล ๆ เป็นต้นว่า ที่ประเทศญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จนกระทั่งถึงเกาะบอร์เนียว ไม่ได้ทำเฉพาะเครื่องถ้วยชามและตุ๊กตา (รูปที่ ๑๗) เท่านั้น แต่ได้ทำของเกี่ยวแก่พระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า

รูปกรุท (รูปที่ ๑๘) ซึ่งใช้เป็นเครื่องตกแต่งโบสถ์วิหารด้วย
ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีผู้นำแบบ
เครื่องสังโลกของสุโขทัยขึ้นไปทำกันอยู่ทางภาคเหนือของ
ประเทศไทย

สำหรับพระเจดีย์แบบสุโขทัย อาจแบ่งออกได้ตามลักษณะ
ใหญ่ ๆ เป็น ๓ แบบคือ

๑. เจดีย์แบบสุโขทัยแท้ ไม่มีที่อื่นเหมือน ทำฐานเป็น
๔ เหลี่ยม ๓ ชั้น ตั้งซ้อนกันขึ้นไป แล้วถึงองค์เจดีย์เหลี่ยม ยอด
เป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์เลียนแบบบัวตูม เป็นต้นว่า พระเจดีย์
องค์ใหญ่ที่วัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัยเก่า (รูปที่ ๑๙) และ
พระเจดีย์องค์กลางที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชชนาลัย

๒. เจดีย์ทรงกลมแบบลังกา คงได้อิทธิพลมาจากลังกา
พร้อมกับพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ พระเจดีย์ข้างล้อม (รูป
ที่ ๒๐) ก็จัดอยู่ในจำพวกนี้

๓. เจดีย์แบบศรีวิชัยและลังกาผสมกัน คือเจดีย์ที่มี
ฐานสูงทำเป็น ๔ เหลี่ยม บางทีก็มีคูหาตั้งพระพุทธรูปด้วย

บางทีก็ไม่มี ตอนบนพระเจดีย์เป็นทรงกลมแบบลังกา (รูปที่ ๒๑)

นอกจากนี้ศิลปศรีวิชัยแท้ๆ ก็ยังมาปรากฏขึ้นในศิลปะสุโขทัยอีกด้วย เป็นต้นว่า มณฑปวัดเขาใหญ่ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สถาปัตยกรรมของพุทธศาสนาแบบสุโขทัยที่เลียนแบบลพบุรี ก็เป็นรูปปราสาทขอม แต่ก็เป็นปราสาทไทย คือทำให้ทรงสูงชะลูดขึ้นกว่าเดิม ก็มีอยู่เช่นเดียวกัน เป็นต้นว่าที่วัดศรีสวย เมืองสุโขทัยเก่า และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีสัชนาลัย (รูปที่ ๒๒)

สำหรับโบสถ์วิหารสมัยสุโขทัยนั้น บางแห่งก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะลังกาในสมัยไปโลนนารูวะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) มาก คงจะเห็นได้จากซากวิหารพระอัฐารส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก โดยทั่วไปวิหารสมัยสุโขทัยจะใหญ่กว่าโบสถ์ ผนังก็มักจะจะเป็นช่องลูกทรงเล็ก ๆ แทนหน้าต่าง วิหารวัดศรีชุมสร้างด้วยแผนผังแปลกประหลาด คือมีผนัง ๒ ชั้น มีบันไดเป็นอุโมงค์อยู่กลาง ซึ่งอาจเดินขึ้นไปได้จนถึงคานหลังพระพุทธรูปและหลังคา (รูปที่ ๒๓)

นอกจากนี้ ในสมัยสุโขทัย ยังมีการตัดเอาแท่งศิลามาประกอบเป็นรูปเขียนแบบเครื่องไม้คือ เป็นคันว่า รูปที่วัดเชตุพน นอกเมืองสุโขทัยเก่าแก่กันไ้ และรั้วรอบพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีสัชชนาลัย (รูปที่ ๒๔)

แม้ว่าศิลปสุโขทัยคงอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น แต่อิทธิพลของศิลปสุโขทัยก็แพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางมาก ทั้งทางภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย เหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าศิลปสุโขทัยเป็นศิลปะที่สำคัญที่สุดในบรรดาศิลปไทย.

นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

จังหวัดสุโขทัย

ของ

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล

เมื่อท่านเข้ามาในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ทางประตูหน้าด้านเหนือ ท่านจะเห็นพระพุทธรูปแบบสุโขทัยปางลีลาอย่างสวยงามตั้งอยู่ตรงกลาง การที่จัดตั้งพระพุทธรูปองค์นี้ไว้เป็นประธานในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้ก็เพราะเหตุว่าพระพุทธรูปปางลีลาที่ดูได้รอบด้านเป็นการคิดค้นโดยเจตนาของช่างสุโขทัย และเป็นวัตถุที่สวยงามอย่างยิ่ง ก่อนนั้นจะมีแต่ที่เป็นภาพสลักนูนต่ำหรือนูนสูงเท่านั้น พระพุทธรูปองค์นี้ย้ายมาจากวัดเบญจมพิตร กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ด้านหน้าพระพุทธรูปลีลาทางด้านขวาและซ้าย มีเทวรูปสุโขทัยตั้งอยู่ ๒ องค์ ด้านขวาของผู้เข้าชม (ทิศตะวันตก) คือรูปพระ หริหระ ได้แก่พระนารายณ์และพระอิศวร ผสมกันเป็นองค์เดียว ส่วนด้านซ้าย (ทิศตะวันออก) คือรูปพระนารายณ์ ในสมัยสุโขทัยทั้งพระราชาและประชาชนนับถือทั้งพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์พร้อมกัน ประติมากรรม

ทั้ง ๓ รูปนี้คงหล่อขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เมื่อ
ศิลปะสุโขทัยกำลังเจริญอย่างเต็มที่

จากนี้เราจะเริ่มชมประติมากรรมทางค้ำขวามือ คือ
ทางผนังค้ำตะวันตกของพิพิธภัณฑฯ ในชั้นแรกท่านจะเห็น
องค์พระพุทธรูปศิลาแบบทวารวดี ซึ่งได้มาจากเขาสะพานหิน
นอกเมืองสุโขทัยเก่าทางค้ำตะวันตก พระพุทธรูปองค์นี้คงอยู่
ในตอนต้นของศิลปะทวารวดี เพราะเหตุว่ายังรักษาทำตริภังค์
(เอียงตะโพก) ของศิลปะอินเดียไว้ ตลอดจนขอบจีวรที่ตกลง
มาจากข้อพระหัตถ์ซ้ายก็อ่อนสลวยวากเป็นเส้นโค้ง ไม่แข็ง
กระด้างเป็นเส้นตรงกึ่งพระพุทธรูปแบบทวารวดีในสมัยต่อมา
ด้วยเหตุนี้จึงอาจจัดอายุพระพุทธรูปแบบทวารวดีองค์นี้ไว้ได้
ในตอนต้น คือ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ และการที่มี
พระพุทธรูปแบบทวารวดีปรากฏอยู่ที่เมืองสุโขทัย ก็หมายความว่า
พระพุทธรูปแบบนี้อาจมีอิทธิพลต่อศิลปะแบบสุโขทัยด้วย มี
บางท่านกล่าวว่าทำเอียงตะโพกนั้นอาจเป็นต้นเก่าให้ช่างสุโขทัย
คิดสร้างพระพุทธรูปปางลีลาลอยตัวขึ้นก็ได้

ถัดจากนี้เป็นองค์เทพธิดาศิลปะแบบลพบุรี อายุ
ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ ค้นพบที่ศาลาผาแดง
เมืองสุโขทัยเก่า เทวรูปองค์นี้มีลักษณะเครื่องแต่งองค์คล้าย

กับศิลปะแบบนครวัดในประเทศกัมพูชามาก แสดงให้เห็นว่า
ได้รับอิทธิพลจากศิลปะขอม และศิลปะขอมก็อาจมีอิทธิพลแก่
ศิลปะสุโขทัยด้วย

ต่อมาเป็นโองสังกโลก ๒ ใบ ใบค้ำนเหนือได้มาจาก
ศาลากลางจังหวัดสุโขทัย และใบค้ำนใต้ได้มาจากเตาทุเรียง
เกาะน้อย อำเภอศรีสัชนาลัย ตรงกลางมีประคูปะโค้งออกไปยัง
ลานทิศตะวันตก บนลานจัดทำเป็นสวน และมีประติมากรรม
ตกแต่งอยู่บ้าง ดังต่อไปนี้คือ ทางค้ำนขวามือค้ำนทิศเหนือ มี
องค์เทวรูปศิลาแบบลพบุรี ซึ่งได้มาจากศาลาผาแดงเช่น
เดียวกัน และมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ กลาง
สระมีองค์เทวรูปขนาดเล็กซึ่งได้มาจากศาลาผาแดงและมีอายุ
เช่นเดียวกัน ขอบสระ ๒ ข้างมีโหลสังกโลกตั้งอยู่ บนลาน
ค้ำนใต้มีองค์พระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่ปางสมาธิ ซึ่งได้มา
จากวัดพระพายหลวง นอกเมืองสุโขทัยทางทิศเหนือ และนำ
เชื่อว่าเป็นรูป "พระชัยพุทธมหานาถ" พระพุทธรูปฉลอง
พระองค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔ - หลัง
พ.ศ. ๑๗๔๔) มหาราชองค์สุดท้ายแห่งประเทศกัมพูชา พระ
เจ้าชัยวรมันที่ ๗ ได้ทรงขยายอาณาเขตของประเทศกัมพูชา
ออกไปอย่างกว้างขวาง และได้ทรงส่งพระพุทธรูปฉลอง

พระองค์ไปประจำอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ภายในพระราชอาณาจักร
ประติมากรรมรูปนี้เป็นเครื่องยืนยันอีกข้อหนึ่งว่า ก่อนที่พ่อขุน
ผาเมืองและพ่อขุนบางกลางท่าวจะรวมกำลังกัน ประกาศตั้งกรุง
สุโขทัยขึ้นเป็นอิสระ พวกขอมคงจะตั้งศูนย์การครอบครองอยู่
แถบวัดพระพายหลวงมาแต่ก่อน บนผนังของลานทางค้ำไม้
ยังมีตุ้ปลาพระร่วงซึ่งเป็นปลาตามนียบพื้นเมืองเรื่องพระร่วง
อีกด้วย

จากนี้เราจะย้อนกลับเข้ามาในอาคารพิพิธภัณฑน์ และชม
วัตถุที่จัดแสดงในห้องเล็กทางค้ำไม้ต่อไป ทางด้านขวามือของ
ผู้ชม (ทิศตะวันตก) มีองค์เทวรูปศิลาแบบลพบุรีขนาดใหญ่
ซึ่งขุดพบที่ศาลาตาผาแดงอีก และอายุเวลาก็คงอยู่ระหว่างพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ด้านหน้าของผู้ชม (คือทิศใต้) มีพระพุทธรูป
บาทสี่รอย (คือของพระกฤษณะ รอยหนึ่ง พระโกนาคม รอย
หนึ่ง พระกัศป รอยหนึ่ง และพระสมณโคดม อีกรอยหนึ่ง)
พระพุทธรูปสี่รอยนี้เดิมอยู่ ณ วัดเขาพระบาทน้อย นอกเมือง
สุโขทัยเก่าด้านตะวันตก ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่วัดบ้านนา แล้ว
กลับขึ้นไปประดิษฐานบนเขาพระบาทน้อยอีก จนกระทั่ง
ปัจจุบันนำมารักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง
พระพุทธรูปสี่รอยนี้คงสร้างขึ้นในตอนปลายพุทธศตวรรษ

ที่ ๑๔ เมื่อกำลังนิยมนับถือพระพุทธรูปจากเกาะลังกาคัน
แพร่หลาย ทางค้ำช้ายมือ (ทิศตะวันออก) มีแผ่นศิลาเปิดปาก
กรุ สลักลายบัว พบภายในพระเจดีย์ค้ำช้ายมือใต้ของวัดมหาธาตุ
เมืองสุโขทัยเก่า

จากนั้นเราจะเดินผ่านหน้าบันไดมายังค้ำช้ายมือออกของ
อาคาร ในขั้นต้นจะเห็นทับหลังศิลาแบบลพบุรี สลักเป็นรูป
พระนารายณ์กำลังบรรทมสินธุ์อยู่เหนือพระยานาค มีดอกบัว
ชูขึ้นมาจากพระนาภีและมีพระพรหมผู้สร้างโลกประทับอยู่
บนนั้น ที่ปลายพระบาทมีพระลักษมีชายาของพระนารายณ์
กำลังประทับอยู่ และที่ปลายทับหลังค้ำช้ายมือมีภาพสลักกฤษีกำลัง
นั่งประนมมืออยู่ด้วย ทับหลังชั้นนี้ได้มาจากวัดศรีสวาย ภายใน
เมืองสุโขทัยเก่า เป็นพยานหลักฐานว่าวัดศรีสวายนั้นเคยเป็น
เทวสถานมาแต่ก่อน

ภายในห้องทางค้ำช้ายมือของทับหลังชั้นนี้ มีพระพุทธรูปที่
สำคัญ คือ พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยจากเจดีย์วัดช้างล้อม
เมืองศรีสัชชนาลัย อาจสันนิษฐานได้จากศิลาจารึกว่าพ่อขุน
รามคำแหงทรงสร้างพระเจดีย์องค์นี้ เหตุนี้จึงอาจยึดถือได้
ว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปสุโขทัยรุ่นแรก (ราวต้น
พุทธศตวรรษที่ ๑๘) เบื้องหน้าพระพุทธรูปปูนปั้นมีพระพุทธรูป

ประทับยืนปางประทานอภัย ในปลายศิลปะแบบสุโขทัย (ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐) ในสมัยสุโขทัย นิยมสร้างพระพุทธรูป ๔ อริยาบถ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน กันมาก ติดกับเสาคันทันหน้าพระพุทธรูปองค์นี้ ตั้งให้ส่งกโลก และคันทันหลังเสาคือทิศเหนือ มีเทวรูปพระนารายณ์ศิลา ฝีมือช่างไทย อายุคงอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ ได้มาจากวัดศรีสวย เมืองสุโขทัยเก่า ทางทิศตะวันออกของเสามีหน้ากาลหรือหน้าราหูปูนปั้น ศิลปะแบบสุโขทัย ย้ายมาจากศาลากลางจังหวัดสุโขทัย ติดอยู่กับผนังฉาก และทางทิศเหนือของหน้ากาล ตั้งเทวรูปศิลาแบบลพบุรี ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับศิลปะแบบขอมของอมุขาราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ได้มาจากวัดสี่เข้า จังหวัดนครสวรรค์ ถ้าเทวรูปองค์นี้ไม่ได้ถูกย้ายมาก่อนแล้ว ก็หมายความว่าอิทธิพลของศิลปะขอมได้มาแพร่หลายอยู่ที่จังหวัดนครสวรรค์ด้วย

ต่อจากนั้นเราจะเดินย้อนกลับมาทางทิศเหนือ ผ่านเสาคันทันตะวันออก ซึ่งมีแผ่นศิลาจารึกเล็กๆ ชำรุด สลักเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยและจารึกภาษามครและภาษาไทยเขียนด้วยอักษรไทยสมัย พ.ศ. ๑๘๐๐ กล่าวถึงชีผ้าขาวเพชรันตรจารึกแผ่นนี้ได้มาจากวัดข้าวสาร ในเมืองสุโขทัยเก่า นายจิตร

วางแผน เป็นผู้ให้ ด้านหลังตู้ขายหนังสือและโต๊ะเจ้าพนักงาน
ประจำพิพิธภัณฑ์ ฯ จะเห็นมีแผ่นหินอ่อนจารึกถึงการที่พระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรม-
ราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงกระทำพิธีเปิดพิพิธ-
ภัณฑสถานแห่งนี้ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗ และ
บอกนามสถาปนิก ผู้ออกแบบก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ ฯ ไว้ด้วย
ข้างนั้นมีรูปพระราชประสิทธิคุณ (ทิม) เจ้าอาวาสวัดราชธานี
จังหวัดสุโขทัย ผู้มีอุปการคุณแก่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
รามคำแหง บรรดาวัตถุส่วนใหญ่ที่จัดตั้งแสดงในพิพิธภัณฑ์ ฯ
ก็เป็นของที่ท่านเป็นผู้มอบให้

ต่อมาเราจะเดินลงไปยังห้องทางทิศตะวันออกซึ่งไว้
ศิลาจารึก และแผนที่ ฯลฯ ตามทางท่านจะผ่านรูปจำลอง
ภาพปูนปั้นพระพุทธรองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์ หลังจากเทศนา
โปรดพระพุทธมารดาแล้ว ของเดิมอยู่ ณ วัดตระพังทองกลาง
นอกเมืองสุโขทัยเก่าทางด้านตะวันออก ภาพปูนปั้นนี้จัด
เป็นศิลปกรรมสุโขทัยที่งามที่สุดชิ้นหนึ่ง และคงปั้นขึ้นในตอน
ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จากนั้นเราจะเดินไปยังห้องไว้ศิลา
จารึก ศิลาจารึกเหล่านี้เป็นจารึกในสมัยสุโขทัย มีอยู่ ๔ หลัก
หลักอื่นๆ อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร หลักหนึ่ง

เป็นรูปจำลองของศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจารึกขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๓๕ กล่าวถึงพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง และเรื่องราวเกี่ยวกับราชอาณาจักรสุโขทัยในขณะนั้น หลักนี้เป็นจารึกสุโขทัยที่มีชื่อเสียงและมีผู้รู้จักมากที่สุด จารึกที่สำคัญรองลงมาในท้องนี้ก็คือจารึกแผ่นใหญ่รูปร่างคล้ายใบเสมา ได้มาจากวัดศรีศรัทธารามในเมืองสุโขทัยเก่า จารึกภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๕ กล่าวถึงนายอินทศรัทธารามไปขอที่ดินออกญาธรรมราชา เพื่อสร้างวัด จารึกแผ่นนี้สลักอย่างสวยงาม ที่ขอบโดยรอบสลักเป็นรูปเกล็ดพระยานาคและลายกลีบบัว ด้านหลังสลักเป็นพระพุทธรูปปางลีลา มีพระสาวกและเทวดากำลังประนมมืออยู่ ๒ ข้าง อีกหลักหนึ่งเป็นจารึกอักษรขอมโบราณ ภาษาบาลีและภาษาไทย พ.ศ. ๒๐๗๑ จากเจดีย์วัดโบสถ์ จังหวัดสุโขทัย กล่าวถึงนายศรีโยธาออกบวช สร้างพระอารามและพระพุทธรูป นายจิตร พ่วงแผ่นให้ อีกหลักหนึ่งได้มาจากวัดสลักไถ่ นอกกำแพงเมืองสุโขทัยด้านใต้ เป็นจารึกอักษรไทยภาษาไทย และอักษรขอม ภาษาบาลี กล่าวถึงปีเถาะ พ.ศ. ๑๘๔๒ สมเด็จพระราชเทวีทรงสร้างอโศการาม

ในห้องเล็กด้านตะวันออกของห้องไว้จารึก มีรูปจำลองภาพปูนปั้นพระพุทธรูปลีลาจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีสัชนาลัย พระพุทธรูปองค์นี้คงจะปั้นขึ้นใน

ตอนต้นของศิลปะแบบสุโขทัย (ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙) ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าชายฉกรรจ์เป็นริ้วเช่นเดียวกับพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยที่ได้มาจากเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย และตามที่ได้กล่าวมาแล้ว พระเจดีย์วัดช้างล้อมนั้นพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นผู้สร้าง ในห้องใหญ่ไว้จารึกนี้ยังมีพระพุทธรูปโคลนสร้างด้วยศิลปะแล่งสำหรับใช้ปูนปั้นหุ้มภายนอกอีก กล่าวว่าได้มาจากวัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยเก่า นอกจากนี้ก็มีแผ่นที่แสดงโบราณสถานภายในและภายนอกเมืองสุโขทัยเก่า ใหญ่ส่งโลก และเครื่องประกอบทางสถาปัตยกรรมในสมัยสุโขทัย เป็นต้นว่า เครื่องปูนปั้นประดับพระเจดีย์ แผ่นอิฐ กระเบื้องท่อน้ำ เครื่องเหล็ก ได้แก่ ห่วงยึดบานประตู ตะปู และเหล็กแกนยอดเจดีย์ ตลอดจนส้วม

ต่อจากนี้จะขอพาท่านผู้ชมเดินขึ้นบันไดไปชั้นบน บนผนังข้างบันได ท่านจะเห็นมีแผ่นไม้จำหลักพระพุทธรูปปางมารวิชัยอยู่ ๔ แผ่น ๓ แผ่นแรก (จากทิศตะวันออกไปตะวันตก) ได้มาจากถ้ำเจ้าราม อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย และคงอยู่ในศิลปะแบบสุโขทัยตอนปลาย (ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐) ส่วนแผ่นสุดท้าย (ทิศตะวันตก) นั้นได้มาจากบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพล และเป็นศิลปะแบบเชียงแสน อยุธยาหรือพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เช่นเดียวกัน

ต่อจากนั้นเราจะเดินขึ้นมายังห้องโถงทางค้ำหน้าตะวันออก
แรกที่เดียวทางค้ำหน้าขวามือ (ทิศใต้) จะเห็นมีตู้ไว้เทวรูปเครื่อง
ปูนปั้น และดินเผา (ตู้ที่ ๑) น่าสังเกตว่าเทวรูปพระนารายณ์
แบบสุโขทัย (ช่องที่ ๓ จากซ้าย (หรือช่องกลาง) ชั้นบน)
เทวรูปองค์กลางของช่องที่ ๔ ชั้นบน และกรเทวรูป (ช่อง
ที่ ๕ ชั้นบน) นั้น ได้มาจากวัดศรีสวย เมืองสุโขทัยเก่า ซึ่ง
เชื่อว่าเดิมเป็นเทวาลัยแล้วมาแปลงเป็นพุทธสถานในภายหลัง
ซากเทวรูปเหล่านี้บรรจุอยู่ใต้ฐานพระพุทธรูปในวิหารหน้า
พระปรางค์ แต่จะถูกทำลายและฝังไว้เมื่อใดหาทราบไม่ นอกจาก
นี้วัตถุที่น่าสนใจในตู้นี้ ก็มีเศียรพระอิศวรปูนปั้น มีพระพุทธรูป
ประทับนั่งอยู่ข้างบน ? (ช่องที่ ๑ ชั้นกลาง รูปแรก) หน้า
ปูนปั้นครุฑและสิง (ช่องที่ ๒ และ ๔ ชั้นล่าง) และลายดิน
เผา (ช่องที่ ๑, ๓, ๕ ชั้นล่าง)

ต่อจากนั้นเราจะเดินต่อไปทางค้ำหน้าตะวันออก ทางค้ำ
หน้าขวามือ (ทิศใต้) มีพระพุทธรูปตั้งอยู่ ๓ องค์ เป็นพระพุทธรูป
ยืนปางประทานอภัย ๒ องค์ คือแบบสุโขทัยตอนปลาย (พุทธ
ศตวรรษที่ ๒๐) และอยู่ของรุ่นที่ ๒ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘ —
๑๙) นอกจากนี้ก็มีพระพุทธรูปสุโขทัยประทับนั่งปางมารวิชัย
(พุทธศตวรรษที่ ๑๙) อีกหนึ่งองค์ ค้ำหน้าคือทิศตะวันออก

สุด เป็นพระพุทธรูปขนาดเล็กประทับยืนปางประทานอภัย ศิลปะแบบอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๒๑)

ด้านซ้ายมือ (ทิศเหนือ) มีตู้ไว้พระพุทธรูป (ตู้ที่ ๒) สิ่งที่น่าสนใจมีพระพุทธรูปขนาดเล็กที่ได้มาจากวัดข้าวสาร ซึ่งอยู่ระหว่างวัดมหาธาตุและวัดศรีสวย ภายในกำแพงเมืองสุโขทัยเก่า ปรากฏว่าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ รถขุดดินได้ขุดเกลี่ยดินทำถนน พบตุ่มไต่ดินข้างในบรรจุพระพุทธรูปขนาดเล็กไว้เต็ม เป็นแบบสุโขทัยทั้งหมดใหญ่และหมวกวัดตะกวน แบบอุ้มทอง และแบบเชียงแสนรุ่นหลัง องค์ที่อยู่ในแบบสุโขทัยหมวกใหญ่ และสวยงามอย่างยิ่งอยู่ในตู้นี้ คือองค์ที่ ๒ ของแถวที่ ๒ ชั้นบน นอกจากนี้ก็มีพระพุทธรูปแบบเชียงแสนจากวัดข้าวสารเช่นเดียวกัน (แถวที่ ๒ ชั้นกลาง องค์ที่ ๑) วัดอื่นๆ ที่น่าสนใจมีเศียรพระพุทธรูปปูนปั้นจากวัดพระพายหลวง (แถวที่ ๒ ชั้นล่าง) พระพุทธรูปสุโขทัยปางลีลา (แถวที่ ๕ ชั้นบน องค์ที่ ๑) และพระพุทธรูปสุโขทัยปางมารวิชัย จากวัดสระศรี (แถวที่ ๕ ชั้นล่าง)

ตู้ที่อยู่หลังตู้นี้ (ตู้ที่ ๓) จัดตั้งวัตถุที่น่าสนใจคือ พระพุทธรูปสุโขทัยปางมารวิชัย ๓ องค์ จากวัดข้าวสาร (แถวที่ ๒ ชั้นบน) พระพุทธรูปปางมารวิชัยแบบอุ้มทองรุ่นที่ ๓ (พุทธ

ศตวรรษที่ ๑๘ — ๒๐) และอยู่ของรุ่นที่ ๒ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘ — ๑๙) ซึ่งได้มาจากวัดข้าวสารเช่นเดียวกัน (แถวที่ ๒ ชั้นกลาง องค์ที่ ๑ และ ๒) นอกจากนี้ก็มีลายปูนปั้นรูปหงส์ จากวัดนางพญา อำเภอศรีสัชชนาลัย ซึ่งสวยงามมาก (แถวที่ ๒ ชั้นล่าง)

จากนี้เราจะเดินไปยังผนังไม้ค้ำยันตะวันออก ตรงกลาง มีพระพุทธรูปสุโขทัยสัมฤทธิ์ประทับนั่งปางมารวิชัยอย่างงดงาม ได้มาจากวัดลาวพันลำ เมืองสุโขทัยเก่า พระราชประสิทธิ์คุณ เจ้าอาวาสวัดราชธานี จังหวัดสุโขทัย เป็นผู้ให้ มีจารึกอักษรไทยภาษาไทย ลักษณะตัวอักษรราว พ.ศ. ๑๙๐๐ บนฐานพระพุทธรูปว่า “พระเจ้า, นายญี่ปุ่นและแม่จันและนางเริ่มนางไร แล้วเจ้าโต (ลูกคนที่ ๗) อรนนท์, ลูกชาย, สายใจ (ภรรยา) — ชื่อนางยอด” คุ้มทั้งหลายขอพบพระศรีอารียโมศรีเจ้านั้น” สองข้างพระพุทธรูป มีรูปจำลองภาพเขียนภายในพระเจดีย์ วัดเจดีย์เจ๊กแถว เมืองศรีสัชชนาลัย เป็นภาพเขียนในศิลปะแบบสุโขทัยซึ่งหาได้ยากอย่างยิ่ง และนายเพื่อ หริพิทักษ์ อาจารย์ ในคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นผู้จำลอง

กลางห้องทางค้ำนี้มีตู้พระพิมพ์ ๒ ตู้ แต่ละตู้แบ่งออกเป็น ๖ ช่อง ตู้ทางทิศตะวันตกจัดแสดงพระพิมพ์กินเผา จากวัดมหาธาตุ ในเมืองสุโขทัย ๓ ช่อง พระพิมพ์ทองและเงิน จากวัดมหาธาตุ ๑ ช่อง แม่พิมพ์ในศิลปะแบบสุโขทัย ๑ ช่อง และพระพิมพ์ซึ่งค้นพบที่วัดป่ามะม่วง วัดศรีชุม วัดสะพานหิน วัดต้นจันทน์ วัดสระศรี และวัดพระพายหลวง บริเวณเมืองสุโขทัย ๑ ช่อง ส่วนตู้ทางค้ำตะวันออก จัดแสดงพระพิมพ์จากวัดต่าง ๆ ในบริเวณเมืองศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ๒ ช่อง พระพิมพ์จากวัดต่าง ๆ ในบริเวณเมืองสุโขทัยเก่า ๔ ช่อง

ทางค้ำเหนือของตู้พระพิมพ์ มีตู้จัดแสดงศิลปวัตถุอีก (ตู้ที่ ๔) มีวัตถุที่น่าสนใจดังต่อไปนี้คือ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบอุทธรุณที่ ๒ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) ได้จากวัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัย (แถวที่ ๑) พระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย ศิลปะแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙) จากวัดข้าวสาร (แถวที่ ๒ ชั้นบน องค์กรกลาง) พระพุทธรูปปางสมาธิ ศิลปะลังกา (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙) ได้จากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๒ ชั้นกลาง องค์กรกลาง) เครื่องประดับปูนปั้นทำเป็นขุม มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยอยู่ใน ศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙) ได้จากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๒ ชั้นล่าง) นอก

จากนั้นก็ยังมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปแบบสุโขทัยหมวดวัด
ตะกวน (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้จากวัดตะกวน (แถวที่ ๓ ชั้น
บน) พระพุทธรูปศิลาปางมารวิชัยขนาดเล็ก ๓ องค์ ศิลป
แบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) (แถวที่ ๔ ชั้นกลาง) องค์ที่
๑ และ ๓ ได้มาจากวัดเขาพระบาทน้อย องค์ที่ ๓ มีจารึกอักษร
ไทยภาษาไทย ลักษณะตัวอักษรราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ว่า “พร
ออกเมนไปศเทพ” คือ พระพุทธรูปองค์นี้ ออกหมื่นไปศเทพ
สร้าง แถวที่ ๔ ชั้นล่าง มีปูนปั้นรูปพระสาวกประนมมือ ศิลป
แบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้มาจากวัดมหาธาตุ และ
แถวที่ ๕ ก็มี พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย ได้มาจากวัด
สระศรี อยู่ในศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) เช่น
เดียวกัน

หลังตู้ที่ ๔ คือตู้ที่ ๕ จัดแสดงวัตถุที่น่าสนใจดังต่อไปนี้
คือ เจดีย์โลหะได้จากวัดสระศรี (แถวที่ ๑ ชั้นบน) ลายปูนปั้น
เทพนม จากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๑ ชั้นล่าง) พระพุทธรูป
ปางมารวิชัย ศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) จากวัด
ข้าวสาร (แถวที่ ๒ ชั้นบน องค์ที่ ๑) และจากวัดเขาพระบาท
น้อย (แถวที่ ๒ ชั้นบน องค์ที่ ๒) ถัดนั้นลงมามีฐานพระ-
พุทธรูปสลักด้วยงาช้างซึ่งอาจเป็นศิลปแบบสุโขทัย และพระแก้ว

ผลึก ๓ องค์ องค์ที่ ๑ และ ๒ (จากซ้าย) มาจากวัดมหาธาตุ ส่วนองค์ที่ ๓ ค้นพบใต้ฐานเดิมของพระศรีศากยมุนี ในวัดมหาธาตุเช่นเดียวกัน แฉกที่ ๒ ชั้นล่างสุด จัดแสดงวัตถุที่น่าสนใจคือ หัตถ์พระพุทธรูปไม้ปางประทานอภัย ศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙) ได้มาจากวัดมหาธาตุ และพระเศียรพระพุทธรูปแบบอุททองรุ่นที่ ๑ (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘) สลักจากไม้เช่นเดียวกัน ได้มาจากวัดราชธานี จังหวัดสุโขทัย วัตถุที่น่าสนใจในตู้ยังมีอีก คือ พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย มีแผ่นหลังประกอบ ศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙) ได้มาจากวัดมหาธาตุ (แฉกที่ ๔ ชั้นบน องค์ที่ ๒) ชั้นถัดลงมาเป็นรัศมีพระพุทธรูปแบบสุโขทัย ๓ องค์ องค์ที่ ๒ ได้มาจากวัดมหาธาตุ นอกจากนี้ก็มีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางมารวิชัยแบบเชียงแสน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ได้มาจากวัดสระศรี (แฉกที่ ๕ ชั้นบน) และเศียรพระพุทธรูปปูนปั้น ซึ่งอาจเป็นศิลปแบบอุททองรุ่นที่ ๒ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) ได้มาจากวัดมหาธาตุ (แฉกที่ ๕ ชั้นล่าง)

ตรงข้ามกับตู้ที่ ๕ จะเห็นมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ตั้งแสดงอยู่ ๔ องค์ องค์ที่น่าสนใจที่สุด คือ องค์ที่ ๒ จากซ้าย เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องปางสมาธิ ศิลปแบบอยุธยา อายุราว

พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ ได้มาจากวัดราชธานี จังหวัดสุโขทัย พระราชประสิทธิคุณ เจ้าอาวาสเป็นผู้ให้ พระพักตร์ยังคงใกล้เคียงกับศิลปะแบบสุโขทัยมาก

ต่อจากนั้นเราจะเดินต่อมาทางทิศตะวันตก และทางด้านขวามือ จะเห็นตู้จัดแสดงวัตถุอีกใบหนึ่ง คือตู้ที่ ๖ มีสิ่งที่น่าสนใจภายในตู้ดังต่อไปนี้ คือ รูปพระร่วง พระลือ ซึ่งคงหมายถึงพ่อขุนรามคำแหง และพระเจ้าลิไทย กษัตริย์ผู้มีพระนามโด่งดังในราชวงศ์พระร่วง (แถวที่ ๑ ชั้นบน) รูปทั้ง ๒ นี้ ความจริงก็คือพระพุทธรูปทรงเครื่องปางประทานอภัยนั่นเอง อาจหล่อขึ้นในสมัยอยุธยา (ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑) ก็ได้ ย้ายมาจากกุฏิพระร่วง หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีสัชนาลัย ชั้นล่างมีลายรูปนาคปูนปั้น ๒ ชั้นซึ่งได้มาจากวัดมหาธาตุ ชั้นที่น่าสนใจคือชั้นที่ ๒ เป็นลายตัวนาคแต่เศียรเป็นช้าง นอกจากนี้ก็มี พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบสุโขทัยหมวกวัดตะกวน (พุทธศตวรรษที่ ๑๔) ได้จากวัดข้าวสาร (แถวที่ ๒ ชั้นบน องค์ที่ ๑) และรูปพระสาวกยืนประนมมือ ได้มาจากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๒ ชั้นบน องค์ที่ ๔) พระพุทธรูปปางมารวิชัย แบบสุโขทัย หมวกวัดตะกวน ๒ องค์ (แถวที่ ๒ ชั้นกลาง) พระพุทธรูปปางนาคปรกแบบลพบุรี (ราวพุทธ-

ศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) ได้มาจากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๓ ชั้นบน องค์ที่ ๒) พระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย แบบลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) ได้จากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๔ ชั้นล่าง) เศียรพระพุทธรูปหิน ศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้มาจากวัดมหาธาตุ (แถวที่ ๕ ชั้นบน เศียรที่ ๒) และพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปสุโขทัย หมวกวัดตะกวน (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้จากวัดมหาธาตุ เช่นเดียวกัน (แถวที่ ๕ ชั้นล่าง)

ต่อจากนั้นจะเดินต่อมา และเห็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยอีก ๒ องค์ องค์ที่งามที่สุดคือองค์ทางด้านตะวันออก เป็นศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) ได้มาจากวัดลาวพันลำ เมืองสุโขทัยเก่า พระราชประวัติธิคุณ เจ้าอาวาสวัดราชธานีให้ สุกตทิศะวันตกทางค้ำเหนือ จัดแสดงเครื่องไม้ ๓ ชั้น คือ ประตู่ไม้สลักรูปเทวดาถือพระขรรค์และเพดานไม้จำหลัก ทั้ง ๒ ชั้นอยู่ในปลายศิลปแบบอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓) และได้มาจากพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีสัชนาลัย อีกชั้นหนึ่งเป็นแผ่นไม้สลักเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ได้มาจากศาลากลางจังหวัดสุโขทัย และคงอยู่ในราวปลายศิลปแบบอยุธยาเช่นเดียวกัน

ในบริเวณอาคารทางด้านตะวันตกนี้ ตรงกลาง ตั้งตู้จัดแสดงเครื่องสังโลกชิ้นเอกๆ อย่างสวยงาม (ตู้ที่ ๗) ส่วนใหญ่ได้มาจากเตาทุเรียงเกาะน้อย อำเภอศรีสัชชนาลัย และมีวัตถุที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ คือ โดมิลาย ก้นพบใต้ฐานพระประธานในโบสถ์เก่า วัดตระพังทอง เมืองสุโขทัย (แถวกลาง ชั้นบน) โดมิลาย พบในพระเจดีย์วัดมหาธาตุ (แถวกลาง ชั้นล่าง) โดสูงจากเตาทุเรียงเกาะน้อย (แถวที่ ๓ ชั้นบน ใบที่ ๕) กะปุก ๖ เหลี่ยม จากวัดศรีชุม (แถวที่ ๓ ชั้นล่าง ใบที่ ๑) กวาง จากเตาทุเรียงเกาะน้อย (แถวที่ ๓ ชั้นล่าง ชั้นที่ ๒) และนาคจากวัดชนะสงคราม เมืองสุโขทัย (แถวที่ ๓ ชั้นล่าง ชั้นที่ ๗) ๒ ข้างของตู้นี้มีนาคสังโลกขนาดใหญ่ ซึ่งใช้เป็นเครื่องลำยองของโบสถ์วิหาร สมัยสุโขทัย ตั้งอยู่ทางคานเหนือ และบันลสมสังโลกรูปเทพนม ตั้งอยู่ทางคานใต้

สุดทางคานใต้เป็นตู้จัดแสดงเครื่องสังโลก เครื่องหิน และสัมฤทธิ์ ในศิลปะแบบสุโขทัย อีกใบหนึ่ง (ตู้ที่ ๘) มีวัตถุที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ คือ กะปุกกับขามติดกัน จากเตาทุเรียงเกาะน้อย (แถวที่ ๑ ชั้นกลาง ใบที่ ๔) เครื่องสัมฤทธิ์ เป็นคันว่า ก้นฉ่อง เต้าปูน ทลับ และช้อน จากวัดศรีชุม วัดมหาธาตุ และวัดเจดีย์สี่ห้อง (แถวที่ ๑ ชั้นล่าง) เต้าปูนหิน และทลับหิน พบ

ในเจดีย์ราย วัดมหาธาตุ (แถวที่ ๒ ชั้นล่าง) แจกันพบในเจดีย์
ราย วัดมหาธาตุ (แถวที่ ๓ ชั้นกลาง) พานลายปลา พบที่เตา
ทุเรียงเกาะน้อย (แถวที่ ๔ ชั้นล่าง) แจกันศิลปะจีนสมัย
ราชวงศ์ซ้อง (พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๙) พบในเจดีย์ราย
วัดชนะสงคราม (แถวที่ ๕ ชั้นบน) แจกันจากเตาทุเรียง
สุโขทัย (แถวที่ ๕ ชั้นกลาง ใบที่ ๕) และเครื่องสัมฤทธิ์
(แถวที่ ๕ ชั้นล่าง)

หลังอาคารพิพิธภัณฑ์สถานจัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง
แสดงโบราณวัตถุสถานสมัยสุโขทัย เป็นต้นว่าแท่นหินจากวัด
เขาพระบาทใหญ่ เตาทุเรียงเผาเครื่องถ้วยชาม และช่างประดับ
ฐานเจดีย์จากที่ ๓ แห่ง คือ วัดช้างรอบ จังหวัดกำแพงเพชร
วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย และวัดช้างล้อม นอกเมือง
สุโขทัยเก่าทางถ้ำวันออก

เป็นอันจบการนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
จังหวัดสุโขทัย แต่เพียงเท่านี้.

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

รูปที่ ๑

พระพุทธรูปปางลีลา

ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘
พระระเบือวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

Fig. 1

Walking Buddha

Sukhothai style. 14th century A.D.
Gallery of Wat Benchamabopit, Bangkok.
Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๒

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

จากเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย ศิลปะแบบสุโขทัย ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙

Fig. 2

Buddha subduing Mara

From Wat Chang Lom, Sisatchanalai. Sukhothai style.
Late 13th century A.D.

รูปที่ ๓

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

จากวัดลาวพันด้า เมืองสุโขทัยเก่า ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศักราชที่ ๑๙

Fig. 3

Buddha subduing Mara

From Wat Lao Panlam, Sukhothai.

Sukhothai style. 14th century A.D.

รูปที่ ๔

เศียรพระพุทธรูป

ศิลปะแบบสุโขทัย หมวกก้านแพงเพชร พุทธศตวรรษที่ ๑๗
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

Fig. 4

Buddha head

Sukhothai style. Kampaengpet school. 14th century A.D.
Bangkok National Museum.

รูปที่ ๕

พระพุทธรูปชินราช

ศิลปะแบบสุโขทัย หมวดพระชินราช ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

Fig. 5

Pra Putthachinarat

Sukhothai style. Chinarat school. Middle 14th century A.D.
Wat Pra Si Ratana Mahathat, Pissulok.

รูปที่ ๖

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

จากวัดตะกวน เมืองสุโขทัยเก่า

ศิลปะแบบสุโขทัย หมวกวัดตะกวน พุทธศตวรรษที่ ๑๘
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

Fig. 6

Buddha subdoing Mara

From Wat Takuan, Sukhothai.

Sukhothai style. Wat Takuan school. 14th century A.D.
Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๗

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะแบบสุโขทัย หมวดวัดตะกวน พุทธศตวรรษที่ ๑๘
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

Fig. 7

Buddha subduing Mara

Sukhothai style. Wat Takuan school. 14th century A.D.
Bangkok National Museum.

รูปที่ ๘

พระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย

ศิลปะแบบสุโขทัย หมวดหลัง พุทธศตวรรษที่ ๒๐

ในพระมณฑป วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพฯ

Fig. 8

Standing Buddha dispelling fear
Late Sukhothai style. Late 14th century A.D.
in the *mondop* of Wat Mahathat, Bangkok.

รูปที่ ๘

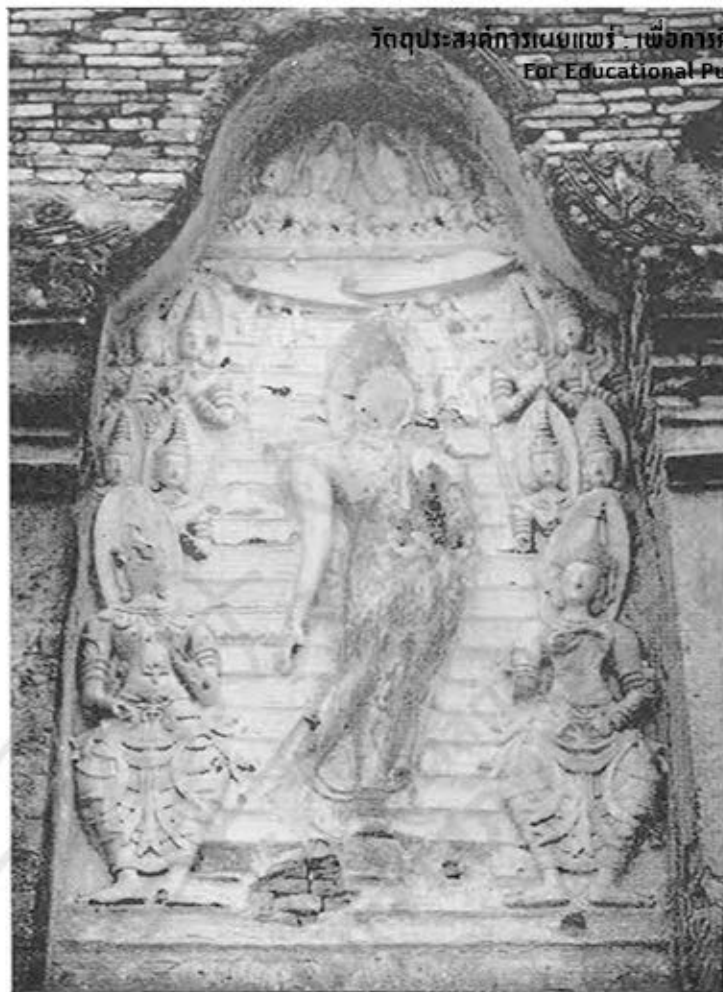
พระพุทธรูปสี่องค์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

Fig. 9

Pra Putthasihing

Bangkok National Museum.

รูปที่ ๑๐

พระพุทธรูปปูนปั้นปางเสด็จลงจากดาวดึงส์

ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘

วัดตระพังทองกลาง นอกเมืองสุโขทัยเก่า

Fig. 10

Buddha descending from Tavatimsa Heaven

Sukhothai style. 14th century A.D.

Wat Trapang Tonglang, Sukhothai.

รูปที่ ๑๑

พระพิมพ์พระพุทธรูปปางลีลา

ขุดได้ในพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี
ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

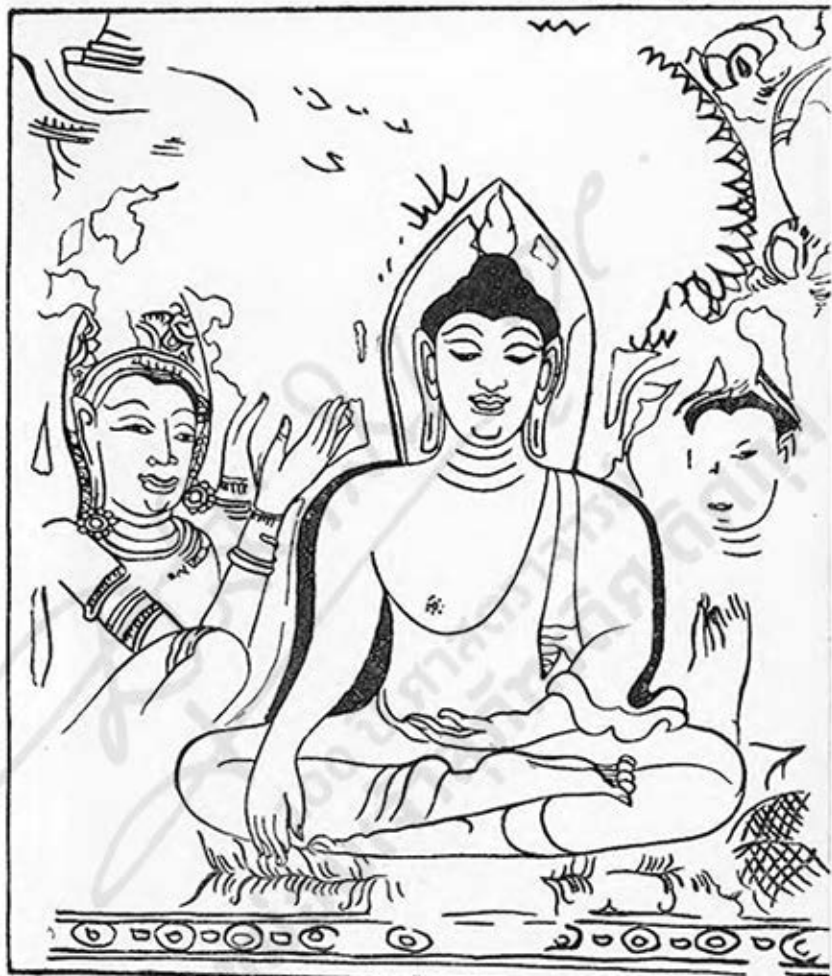
Fig. 11

Buddhist votive tablet representing walking Buddha
Found in the *prang* of Wat Pra Si Ratana Mahathat,
Supanburi. Sukhothai style. 14th-15th century A.D.
Bangkok National Museum.

รูปที่ ๑๒ พระพุทธรูปสี่รอย จากวัดเขาพระบาทน้อย นอกเมืองโคราชที่ ศิลปะแบบโคราช พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัย
Fig. 12 Four Buddha Footprints. From Wat Khao Pra Bat Noi, Sukhothai. Sukhothai style. 14th century A.D.

รูปที่ ๑๓

รูปจำลองภาพเขียนในพระเจดีย์

วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชชนาลัย ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๔

Fig. 13

Copy of the painting in a *chedi* of Wat Chedi Chet Thaew, Sisatchanalai, Sukhothai style. 14th century A.D.

รูปที่ ๑๔ ภาพสลักบนแผ่นหินวงโคชาตียชาก
จากภาพอันโทโกวิทาว วักขัณม นอกเมืองสุโขทัยเก่า ศิลปะสมัยสุโขทัย พุทธศักราชที่ ๑๙
From the *mondop* ceiling of Wat Si Chum, Sukhothai. Sukhothai style. 14th century A.D.

รูปที่ ๑๕

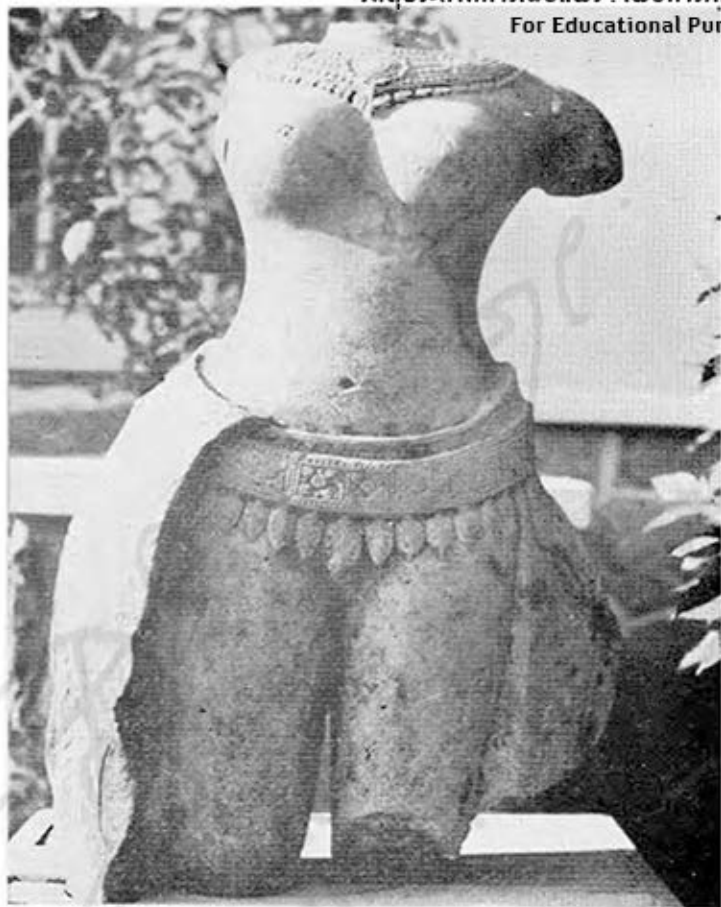
พระนารายณ์

ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

Fig. 15

Vishnu

Sukhothai style, 14th century A.D.
Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๑๖

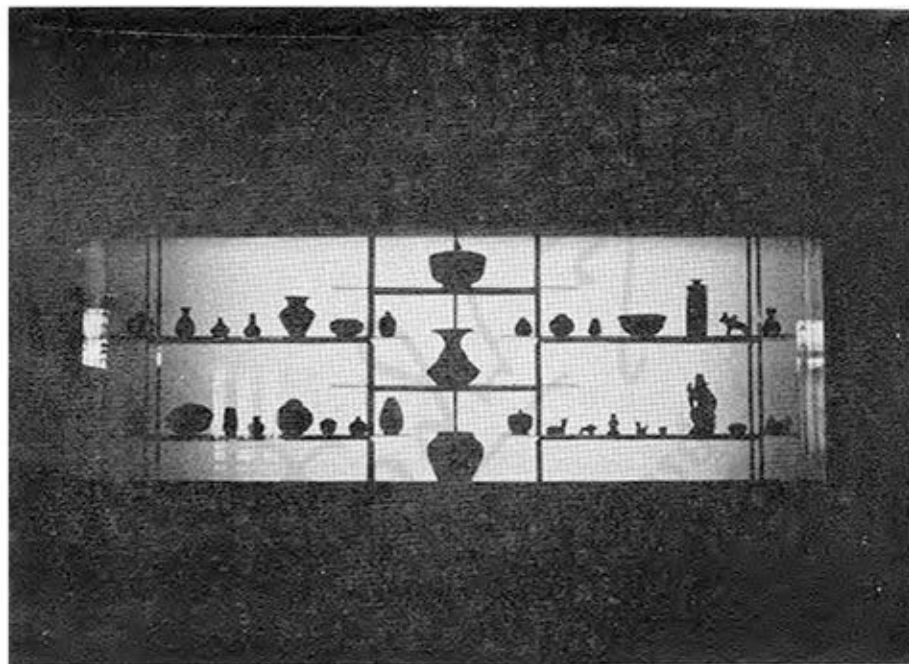
องค์เทวรูป

จากศาลาตามหาแดง เมืองสุโขทัยเก่า ศิลปะแบบลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รวมถ้ำแห่ง จังหวัดสุโขทัย

Fig. 16

Divinity torso

From Tapadaeng shrine, Sukhothai.
Lopburi style, 12th-13th century A.D.
Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๑๗

ตู้แสดงเครื่องสังกะโลก

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

Fig. 17

Case displaying Sangkalok ware

Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๑๘

ครุฑสังกโลก

จากวัดมังกร เมืองสุโขทัยเก่า

ศิลปะแบบสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

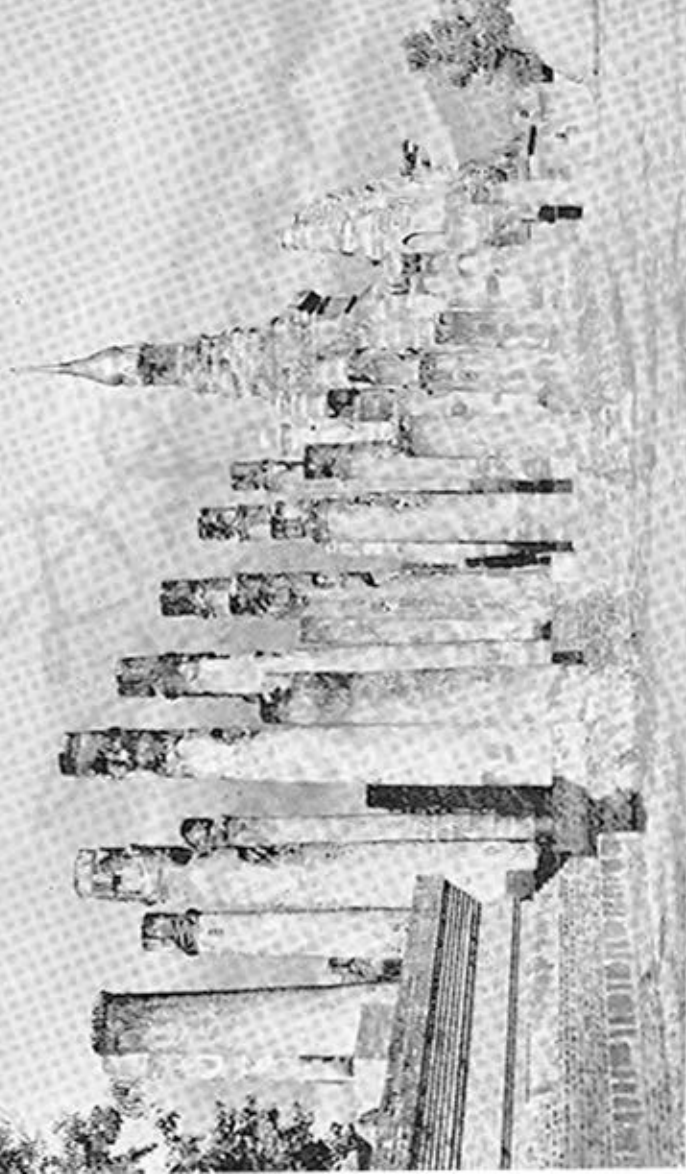
Fig. 18

Sangkalok Garuda

From Wat Mangkorn, Sukhothai.

Sukhothai style. 14th century A.D.

Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

รูปที่ ๑๕ พระเจดีย์ทรงทรงแหล่งหินที่ กลางวัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยเก่า ศิลปะสมัยสุโขทัย พุทธศักราชที่ ๑๙
Fig. 19 Main stupa of Wat Mahathat, Sukhothai Sukhothai. style. 14th century A.D.

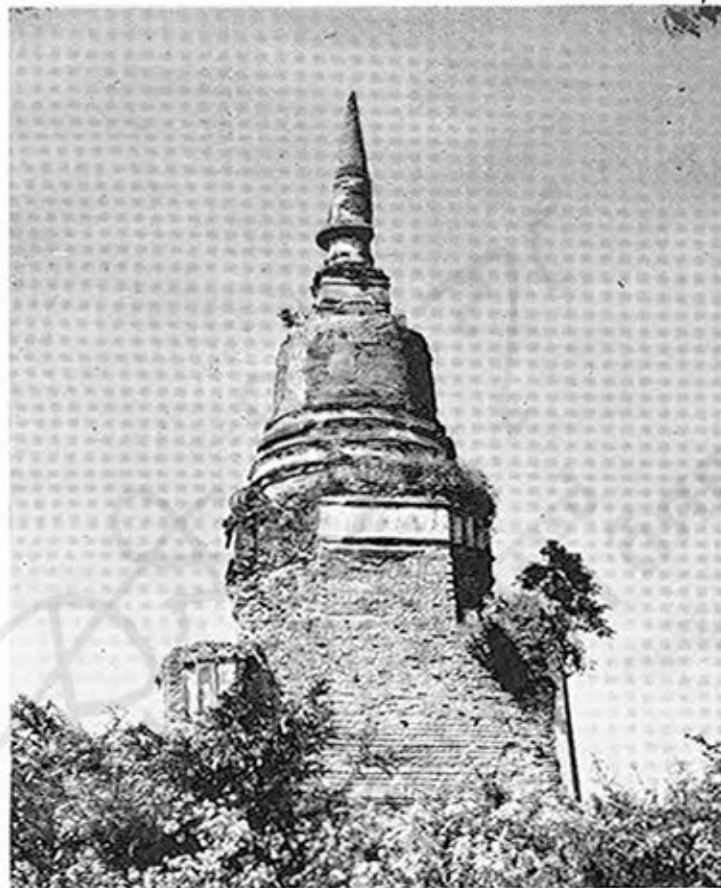

รูปที่ ๒๐

พระเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย ศิลปะแบบสุโขทัย ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 20

Chedi of Wat Chang Lom, Sisatchanalai
Early Sukhothai style. Late 13th century A.D.

รูปที่ ๒๑

พระเจดีย์ วัดเจดีย์สูง นอกเมืองสุโขทัยเก่า ตำบลวันออก
ศิลาแม่สุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 21

Chedi of Wat Chedi Sung, Sukhothai
Sukhothai style. 14th century A.D.

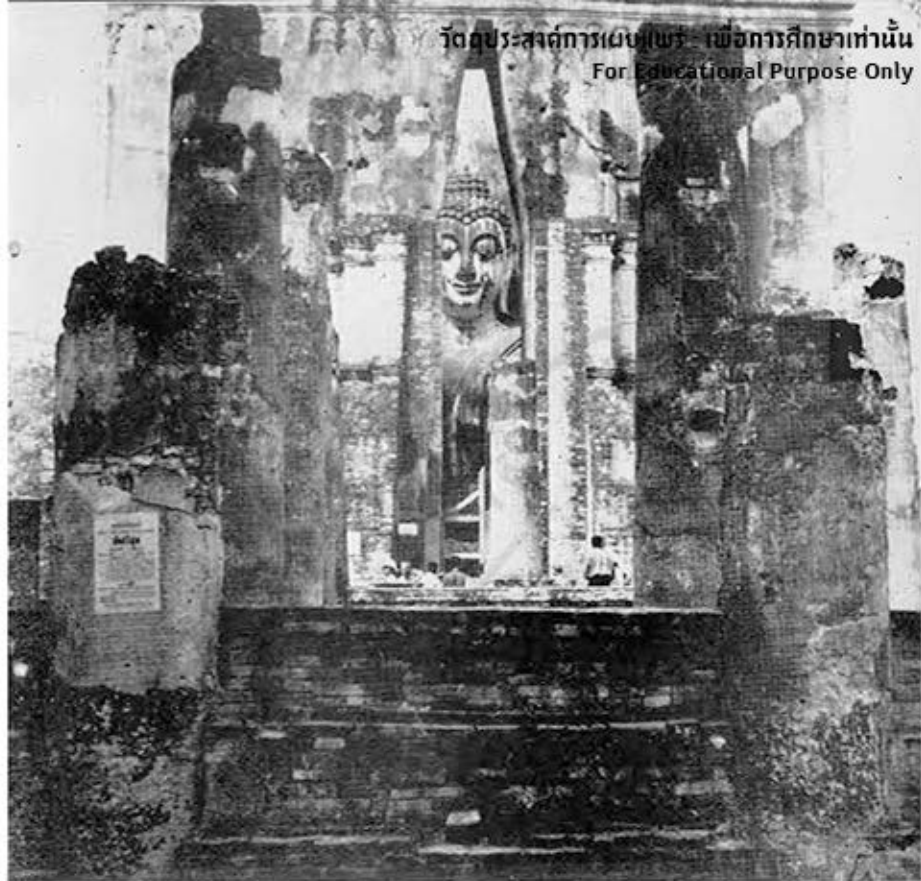

รูปที่ ๒๒

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง อำเภอศรีษะนาดย์ จังหวัดสุโขทัย
ศิลปะแบบสุโขทัย ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 22

Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaling, Sisatchanalai
Early Sukhothai style. Late 13th century A.D.

รูปที่ ๒๓

วิหารวัดศรีชุม นอกเมืองสุโขทัยเก่า ด้านเหนือ
ศิลปะแบบสุโขทัย ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 23

Vihara of Wat Si Chum, Sukhothai
Early Sukhothai style. Late 13th century A.D.

รูปที่ ๒๔

รั้วค้ำรอบพระปรางค์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองชะเลียง
อำเภอศรีษะนาไล จังหวัดสุโขทัย
ศิลปะแบบสุโขทัย ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

Fig. 24

Stone railing around the prang of
Wat Pra Si Ratana Mahathat Chalang.
Sisatchanalai. Early Sukhothai style. Late 13th century A.D.

THE RAM KHAMHABNG NATIONAL MUSEUM, SUKHOTHAI
WAS GRACIOUSLY INAUGURATED
on the 25th January 1964
BY
THEIR MAJESTIES THE KING AND QUEEN

Miss Chanladda Bunyamanop	Architect
The Architecture Division of the Fine Arts Department	Supervisor
The 3rd Branch of the Fine Arts Department	Constructor

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

SUKHOTHAI ART (ABOUT 1250 TO 1450 A.D.)

BY

M.C. Subhadradis Diskul

Sukhothai art commenced when King Si Inratit, the founder of the Sukhothai dynasty, declared the town of Sukhothai independent from the domination of the Khmers in about 1250. Though the Sukhothai kingdom lost its independence to Ayudhya around 1377, its artistic style lasted until about 1450. The best period probably extended from 1300 to 1375. Sukhothai art, especially its Buddha images, can be reckoned as the most original and beautiful among Thai artistic expressions. During this period, there was communication with the Buddhist sect from Ceylon, and the Singhalese artistic influence also prevailed at Sukhothai but more so on architecture than on sculpture. The bronze walking Buddha image of Sukhothai, which is cast in the round (fig. 1), can compete with any masterpiece in the world. This kind of statuary was the invention of the Thai artist, for in other countries it exists only as a high or low relief.

The early Sukhothai Buddha images in the second half of the 13th century A.D. were probably modelled in stucco. Their faces were rather round. Such figures exist for instance on the Sapan Hin hill and in the *vihara* of Wat Si Chum, Sukhothai. These two images were, unfortunately, later restored. The only examples still untouched can be seen from stucco Buddha images in niches around the main *stupa* of Wat Chang Lom at Sisatchanalai (fig. 2). This *stupa* was presumably constructed in the reign of King Ram Khamhaeng (about 1278 - 1317).

From the reigns of King Lo Thai and Li Thai (about 1318 onwards), more bronze images were cast. A great

number of Sukhothai bronze Buddha statues can be divided into 5 groups :-

1. General group, of which there are many. The Buddha figure has a flame-like motif on top of the head, arched eyebrows, and a graceful and elegant body. The flap of the robe extends to the navel and is decorated with a notch design. Usually in the attitude of subduing Mara (enlightenment), the Buddha is seated in a folded leg fashion on a plain pedestal (fig. 3). The flame-like motif on the head might derive from Ceylon. The remarkable bronze walking Buddha image of Sukhothai style (fig. 1) can also be classified in this group.

2. Kampaengpet group. The forehead of the Buddha image in this group is much larger than the lower part of the face (fig. 4), thus giving the whole the appearance of an inverted triangle. The other details still resemble those of the "general group".

3. Chinarat group. This group is represented by the most famous image in the town of Pisinulok, the Chinarat Buddha image. This group is characterized by a rather tall flame-like motif on the head; a round face with opulent cheeks; a rather stiff body; the four fingers on the hands of equal length; and sometimes by a pedestal decorated with designs of lotus petals. This group probably originated in the reign of King Li Thai (about 1347 - 1376) (fig. 5).

4. Wat Takuan group or miscellaneous group. This group incorporated many details from the Chiangsaen school. In some of the images, a short flap hangs from the left shoulder

and the forehead is rather narrow, but the body and the base are mostly of Sukhothai style (fig. 6). This group is called the Wat Takuan group because the first specimens were discovered at Wat Takuan in the old town of Sukhothai. Those that reveal strong Singhalese influence and which are also classified in this group, might be early Sukhothai bronze Buddha images (fig. 7).

5. Late group. This group mostly represents the standing Buddha image in the attitude of dispelling fear. Though the face tends to lack inward expression and the body its former elegance and grace, some of the Sukhothai motifs still linger, for instance the long flap of the robe, decorated with a notch design, extending down to the navel, and the hooked design at each corner of the ends of the garment (fig. 8). The Buddha images of this type were probably cast from the end of the 14th century onwards.

As for Sukhothai Buddha images that betray Singhalese influence, the most important is presumably the Pra Puttha-sihing in the Bangkok National Museum (fig. 9). According to a legend this image came from Ceylon in the reign of King Si Intratit or in that of his son, King Ram Khamhaeng, in the second half of the 13th century. Its style however denotes Singhalese and Thai styles mingled. As this famous image was moved several times from one place to another, it might have been retouched into Thai style or recast during the Sukhothai period, and the original one has been lost.

During the Sukhothai period, Buddha images in four different attitudes, sitting, reclining, walking and standing, were very popular. Some stone figures also exist. The best stucco one is probably the Buddha descending from Tavatimsa Heaven at Wat Trapang Tonglang, Sukhothai (fig. 10). Stucco motifs used as architectural decorations also abound. Buddhist votive tablets of Sukhothai style exist in both terracotta and metal. The most interesting is probably the one with the figure of the walking Buddha (fig. 11).

During this period, the Buddha footprint modelled after the original one in Ceylon was very popular. It exists both in stone (fig. 12) and bronze. The most important bronze Buddha footprint is the one from Wat Sadet, Kampaengpet, which is now preserved in the Bangkok National Museum. Though a few paintings of Sukhothai style remain (fig. 13), the stone slabs incised with episodes from various *jataka* tales, which form the ceiling of the tunnel inside the double wall of the *vihara* of Wat Si Chum, Sukhothai, are quite interesting and their workmanship is superb (fig. 14).

Many bronze Hindu images, for instance those of Siva, Uma, Vishnu (fig. 15), Harihara and Brahma, were also cast during the Sukhothai epoch. Their faces resemble those in the "general group" Buddha images, the difference lying in the costume. These costumes might have been derived from some Khmer statues. Five of the latter, between the Angkor Vat and Bayon styles (12th-13th century A.D.), were discovered at Tapadaeng shrine in Sukhothai (fig. 16).

During the Sukhothai period, glazed stoneware called "Sangkalok" was fabricated and exported to Japan, the Philippines, Indonesia, and Borneo. The Sukhothai potters probably got the technique from their Chinese masters. They did not produce only household articles and dolls (fig. 17) but also architectural decorations such as a figure of a *garuda* (fig. 18). From the 16th century the Sangkalok ware of Sukhothai came to be made in the northern part of Thailand.

As for *stupa* during the Sukhothai era, one can divide them into 3 groups :—

1. The original Sukhothai *stupa*. It was built on 3 superimposed rectangular bases. The body of the *stupa* is redented and the finial is in imitation of a lotus bud. Such a structure can be seen in the main *stupa* at Wat Mahathat, Sukhothai (fig. 19) or at Wat Chedi Chet Thaew, Sisatchanalai.

2. The round *stupa* of Singhalese style. It probably came at the same time as the Buddhist sect from Ceylon. The *stupa* surrounded by elephant-caryatids (fig. 20) is also classified in this group.

3. The *stupa* denoting a mixture between Srivijai and Singhalese styles. It has a high rectangular base sometimes adorned with niches protecting Buddha images. The superstructure is a round *stupa* of Singhalese style (fig. 21).

The pure Srivijai style also appeared in the Sukhothai kingdom, at the *mondop* of Wat Khao Yai, Sisatchanalai, for example. There also exists a Buddhist Sukhothai architecture which imitated the Lopburi style and is characterized for

instance, by elongated Khmer towers. Examples can be seen at Wat Si Sawai, Sukhothai, and at Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaliang, Sisatchanalai (fig. 22).

As for the *ubosoth* and *vihara* of Sukhothai period, some of them reveal strong influence from the Singhalese Polonnaruwa style (9th – 14th century A.D.). The *vihara* of Pra Attharot at Wat Pra Si Ratana Mahathat, Pissulok, is a good example of this influence. The Sukhothai *vihara* is usually larger than the *ubosoth*, and the lateral walls of both structures are normally cut into long cavities instead of large windows. The *vihara* of Wat Si Chum has an extraordinary plan, being built with a double wall, inside of which one can walk through a tunnel up to an area behind the Buddha image and on to the roof (fig. 23).

During this period a stone railing in imitation of woodwork was also constructed. The best examples can be seen at Wat Chetupon, Sukhothai and at Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaliang, Sisatchanalai (fig. 24).

Though the Sukhothai style lasted for only a short period, its influence spread far and wide throughout the north and south of Thailand. We can therefore say that by far Sukhothai art is the most important of the Thai artistic styles.

**GUIDE TO THE RAM KHAMHAENG
NATIONAL MUSEUM, SUKHOETHAI**

BY

M.C. Subhadradis Diskul

The town of Sukhothai, which was the capital of Thailand in the 14th century A.D., was later on deserted. It was full of ruins, and though the town was declared a national monument in 1935, no survey or excavation had then been performed. The great task of surveying, excavating and restoring ancient monuments in and around Sukhothai began in 1953 by a committee, created at that time by Thai government, of which the Fine Arts Department was a member.

The officials of the Fine Arts Department at first excavated and restored the ancient monuments at Noen Prasat and Wat Mahathat in the centre of Sukhothai and then continued their work at Wat Si Sawai, Wat Chana Songkhram, Wat Sa Si, Wat Si Chum, and so forth. Their work has continued for 10 years, and probably it will require another 10 years to accomplish the restoration and excavation of every monument in and around Sukhothai as well as those at its twin city, Sisatchanalai.

During the excavations, many ancient objects, such as Buddha images, Sangkalok ware, and a great number of Buddhist votive tablets were unearthed. These objects were kept in 3 separate buildings: the Wat Rajadhani Museum, the Sukhothai Government House and in the third branch office of the Fine Arts Department.

The Wat Rajadhani Museum was founded by the Rev. Pra Rajaprasiddhiguna, the present abbot of Wat Rajadhani. When he was still Pra Khru Vinicchai Buddhanyati, he was moved at the instigation of His Royal Highness the late Prince

Damrong Rajanubhab, then Minister of Interior and later President of the Royal Institute. The late prince was very much interested in archaeology, and wherever he went, he aroused the interest of the public in creating museums for the safe keeping of Thai art treasures. Pra Khru Vinicchai Buddhabanyati followed the prince's suggestion and formed a museum for Sukhothai art objects at his monastery, Wat Rajadhani. This museum later on became the National Museum of Sukhothai, and the Pra Khru was given the title of the Rev. Pra Boranavattacharya. The museum was, however, made of wood, and the Fine Arts Department, which controlled the National Museums in Thailand, longed for a new and more suitable structure.

At last this wish was realised. From the sale of duplicates of Buddhist votive tablets, found while excavating monuments in and around the old town of Sukhothai, added to by a grant from the Thai Government, the new museum building was constructed in the old town of Sukhothai and was named the "Ram Khamhaeng National Museum", in honour of King Ram Khamhaeng the Great, the third monarch of the Sukhothai (Pra Ruang) dynasty.

Their Majesties the King and Queen graciously consented to inaugurate this museum on the 25th of January, 1964.

Seeing the Museum

When we enter the Museum through the front door on the north, we will notice a beautiful Sukhothai walking Buddha image in the centre of the hall. This statue is prominently placed because it shows the great inventiveness of the Sukhothai artist. Out of a tradition of walking Buddha images in only high or low relief, he has created a superb three-dimensional image. In front of the walking Buddha image, on the right of the on-looker (the west) and on the

left (the east), stand images of Harihara (Siva and Uma combined) and Vishnu, respectively. These two Hindu images as well as the walking Buddha were presumably cast when Sukhothai art reached its zenith, around the middle of the 14th century. They also reveal that the Sukhothai ruler supported Buddhism and Hinduism at the same time.

On the western wall of the Museum, one will notice at first a stone torso of the Buddha of Dvaravati style, from Sapan Hin hill, outside the town of Sukhothai on the west. This torso is presumably of early Dvaravati style (6th-7th century A.D.) as it still keeps the Indian triple flexion and the undulating lines in the robe that hangs down from the left wrist. The presence of the Dvaravati Buddha image at Sukhothai shows that it might have had some influence on Sukhothai statuary, and some scholars suggest that the Indian triple flexion might have prompted the Sukhothai artist to create the walking Buddha statue in the round. Next to the Dvaravati statue stands a torso of a female divinity of Lopburi style (about 12th-13th century A.D.). It was discovered at Tapadaeng shrine in Sukhothai. The costume very much resembles those of Angkor Vat style in Cambodia and shows that Khmer art also might have had some influence on Sukhothai art.

We then arrive at two Sangkalok jars, the northern one transferred from the Sukhothai Government House and the southern one from Ko Noi kiln, Sisatchanalai. Here a door leads out to an open terrace on the west, which is designed as a small garden decorated with some statues. The one on the north represents a stone divinity figure, also from Tapadaeng shrine, and dates from the 12th-13th century. In the middle of a small pond is a small-sized stone divinity figure discovered at Tapadaeng shrine which dates back to the same age. Two Sangkalok jars stand at the two corners of the pond. On the terrace to the south is placed a large stone

Buddha image in meditation, discovered at Wat Pra Pai Luang, outside Sukhothai on the north. It probably represents the "Jayabuddhamahānātha", the Buddha image that has some resemblance to King Jayavarman VII of Cambodia (1181–after 1201). He was the last great monarch of Cambodia and sent this type of Buddha image to many towns in his large kingdom. This figure supports the theory that before Thai independence was declared in the middle of the 13th century, the Khmers had probably dominated this area, with a centre around Wat Pra Pai Luang. On the wall of the terrace on the south is hung a glass case for Pra Ruang fish, which, according to a mythical legend of Sukhothai, came into being from bones thrown into a stream by Pra Ruang, a Sukhothai legendary figure.

We now return into the Museum building and continue our visit. In a small room on the south, we notice a large stone divinity figure also discovered at Tapadaeng shrine and dating back to the 12th–13th century A.D. In front of the on-looker (to the south) lies a stone slab carved with the four footprints of the Buddhas. Three footprints belong to the past three Buddhas and the last one pertains to the Buddha of this age. This Buddhist symbol was originally installed on Pra Bat Noi hill, outside Sukhothai, and later on it was removed to Wat Ban Na, from where it was returned to Pra Bat Noi hill. At last it was transferred to the Museum for safe keeping. These footprints were probably carved in the second half of the 14th century when the cult of the Buddha Footprint in Ceylon became popular at Sukhothai. On the eastern wall of this small room is displayed a stone slab carved with a blooming lotus design which was used to cover a treasure chamber, found inside one of the southern *chedi* of Wat Mahathat, Sukhothai.

We then walk past the two staircases to the eastern wing of the building. At first we notice a stone lintel of Lopburi style carved with the figure of Vishnu lying on the Naga in the middle of the ocean, having Brahma, the creator of the world, seated on a lotus that juts out from his navel and Lakshmi, Vishnu's wife, sitting at the feet of her husband. At the left end of the lintel there is also the image of a hermit seated in adoration. This lintel came from Wat Si Sawai and testifies that this Buddhist monastery was originally a Hindu shrine.

In the room south of this lintel is displayed one of the most important Buddha images of Sukhothai art, namely a stucco Buddha image subduing Mara from the main *stupa* of Wat Chang Lom, Sisatchanalai. One can surmise from the famous stone inscription of King Ram Khamhaeng that this great monarch probably founded this *stupa* about the end of the 13th century and that this image therefore can be reckoned as one of the early Sukhothai Buddha images. In front of this statue stands a large bronze Sukhothai Buddha figure in the attitude of dispelling fear. During the Sukhothai period, the four attitudes of the Buddha, sitting, reclining, standing and walking, were very popular, and this image probably dates to the last period of Sukhothai style in the 15th century A.D. Against a column in front of this image is placed a Sangkalok jar and behind it, a stone slab carved with the figure of Vishnu, probably of Thai workmanship and dating from the 14th - 15th century. It also came from Wat Si Sawai. On the east side of this room, attached to a screen, is a stucco face of Kala in Sukhothai style, removed from the Sukhothai Government House. To its north is set up a Lopburi stone divinity figure of late 12th-early 13th century. This torso came

from Wat Si-Khao, Nakhon Sawan, and resembles very much those of the Bayon style in Cambodia. If it was not transferred from somewhere else, it denotes that Khmer influence also prevailed at Nakhon Sawan.

We can then walk back to the north, where we pass a small broken stone inscription carved with the figure of the Buddha subduing Mara and inscribed with Thai script of the 14th century in Pali and Thai, mentioning a hermit named Pessandara. This inscription came from Wat Khao San in Sukhothai and was donated by Nai Chit Paungpaen. Behind the sale and working desk of the Museum official, we see a marble slab recording the royal inauguration of the Museum by Their Majesties the King and Queen on the 25th January 1964 and the name of the Museum architect. Close by is a portrait of the Rev. Pra Rajaprasiddhiguna of Wat Rajadhani, Sukhothai, a patron of the Ram Khamhaeng National Museum. Most of the objects displayed in the building were donated by him.

One can now descend to a large room exhibiting stone inscriptions, maps, and other objects. On the left we see the replica of an image of the Buddha descending from Tavatimsa Heaven after having converted his mother. This stucco piece is reckoned as one of the best Sukhothai sculptures. The original is at Wat Trapang Tonglang, outside the town of Sukhothai on the east. There are four Sukhothai stone inscriptions in the room. One is a copy of the famous stone inscription of King Ram Khamhaeng, which was inscribed in 1292, and which is now preserved in the Bangkok National Museum. It describes the life of the great king and the Sukhothai kingdom in his reign. The most important inscription in this room is a large one discovered at Wat Sarasak which mentions a Nai Intasarak who asked for land from Okya Dharmaraja to build a Buddhist monastery in 1412. This stone slab is very beautifully chiselled. On the borders are carved figures of *naga* and lotus designs, whereas on the back are engraved a figure of the walking Buddha flanked by four angels and two Buddhist disciples in adoration.

Another inscription is in ancient Khmer script in Pali and Thai languages, discovered at Wat Bot, Sukhothai. It mentions a Nai Sriyodha who entered into monkhood and built a Buddhist monastery and a Buddha image in 1528. This stone inscription was also presented by Nai Chit Paungpaen. The last slab, which came from Wat Saladdai, outside the town of Sukhothai on the south, is in Pali and Thai languages and records the year 1399, when a queen built a Buddhist monastery named Asokaram.

In a small chamber to the east of the inscription room is displayed a copy of the large stucco walking Buddha figure at Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaliang, Sisatchanalai. This is one of the best Sukhothai walking Buddha images and is probably one of the early Sukhothai Buddha statues, for the flap of the garment on the left shoulder resembles very much that of the Buddha image from Wat Chang Lom above-mentioned. Next to it sits a laterite core of a stucco Buddha image from Wat Mahathat. In the inscription room are also displayed two maps showing antiquities in and around Sukhothai, a Sangkalok jar and architectural materials of the Sukhothai period, such as stucco motifs decorating *stupa*, bricks, tiles, water-pipes, metal materials such as door-fittings, nails and an iron core for the finial of a *stupa*. Sukhothai stone and wooden lavatories (?) are also exhibited.

Now we can mount the stairs to the first floor. On the wall near the staircase, we notice four wooden slabs carved with the figure of the Buddha subduing Mara. The first three (from left to right) came from Chao Ram cave in the province of Sukhothai and probably belong to the late Sukhothai style, of about the 15th century. The last one (on the west) was found in the area above Phumipol Dam in the north and is related to the Chiangsaen style, also of about the 15th century.

We can then proceed to the hall on the east. First of all on the right (the south) a case displaying small bronze Hindu images, stucco and terracotta fragments (case No. 1) will be noticed. It is interesting to note that a Vishnu figure of Sukhothai workmanship (3rd section from left, top row), a torso of Vishnu (4th section, top row, 2nd figure) and arms of a divinity (5th section, top row) all came from Wat Si Sawai in the old town of Sukhothai. This monument was formerly a Hindu shrine but was later transformed into a Buddhist monastery. These broken bronze Hindu images of Thai style were discovered inside the pedestal of the main Buddha image, which was inside the *vihara* in front of the main *prang* at the *wat*, but we do not know whether they were destroyed intentionally or when they were buried. Other interesting objects in this case are a stucco face of Siva (?) with the Buddha on top (5th section, middle row, 1st figure), stucco faces of a *garuda* and a monkey (2nd, 4th sections, bottom row) and terracotta fragments (1st, 3rd, 5th sections, bottom row).

We can then continue to the east. On the right (the south) are exhibited three bronze Buddha images. Two of them are standing in the attitude of dispelling fear, and their styles represent respectively that of late Sukhothai (15th century) and the second period of U-thong style (13th - 14th century). The middle image, the Buddha subduing Mara, is of Sukhothai style (14th century). On the east stands another smaller Buddha statue of Ayudhya style (16th century A.D.).

On the left (the north) is another case displaying Buddha images (case No. 2). Interesting objects are small Buddha images from Wat Khao San, which was a *wat* between Wat Mahathat and Wat Si Sawai in the old town of Sukhothai. It seems that in 1957 a tractor uncovered underground at that monastery a terracotta jar full of small

bronze Buddha images of Sukhothai, U-thong and late Chiangsaen styles. The most beautiful one of Sukhothai workmanship from that group is displayed in this case (2nd section, top row, 2nd figure) and a small Chiangsaen Buddha image, also from the same hoard, is the first image in the second section, middle row. Other interesting objects in this case are a stucco Buddha face from Wat Pra Pai Luang (2nd section, bottom row), a Sukhothai walking Buddha (5th section, top row, 1st image) and a Sukhothai image of Buddha subduing Mara from Wat Sa Si (5th section, bottom row).

Behind case No. 2 is case No. 3. Interesting objects inside this case are three Sukhothai Buddha images from Wat Khao San (2nd section, top row), two images of Buddha subduing Mara of U-thong style, third period (14th-15th century) and second period (13th-14th century) also from Wat Khao San (2nd section, middle row, 1st and 2nd images), and a beautiful stucco fragment representing a *hamṣa* from Wat Nang Pya, Sisatchanalai (2nd section, bottom row).

Now we can walk to the wooden wall on the east. In the middle is seated a beautiful Sukhothai bronze image of Buddha subduing Mara from Wat Lao Panlam, Sukhothai. This image was presented by the Rev. Pra Rajaprasiddhiguna of Wat Rajadhani and has an inscription in Thai script of the 14th century A.D. on its base mentioning the names of the donors. On both sides of the sculpture are hung copies of rare paintings of Sukhothai style in a *chedi* of Wat Chedi Chet Theaw, Sisatchanalai. The copies were made by Nai Fue Haripitak, a lecturer in the Faculty of Painting and Sculpture, Silpakorn University.

In the middle of this room are two show-cases of Buddhist votive tablets. Each case is divided into six sections. The western case displays three sections of terracotta

Buddhist votive tablets from Wat Mahathat, Sukhothai; one section of gold and tin pieces, also from Wat Mahathat; one section of terracotta moulds in Sukhothai style; and one section of votive tablets discovered at Wat Pa Mamuang, Wat Si Chum, Wat Sapan Hin, Wat Ton Chan, Wat Sa Si and Wat Pra Pai Luang, all in or around Sukhothai. In the eastern case are arranged two sections of Buddhist votive tablets from various monasteries in and around Sisatchanalai and four sections of those concerning the town of Sukhothai.

On the north of these two Buddhist votive tablet cases is another case exhibiting Buddha images (case No. 4). Interesting Buddha images are an image of Buddha subduing Mara of the second period of U-thong style (13th-14th century) from Wat Mahathat (1st section), a Sukhothai standing Buddha dispelling fear from Wat Khao San (2nd section, top row, middle figure), a Singhalese image of Buddha in meditation (about the 14th century) from Wat Mahathat (2nd section, middle row, middle figure), and a stucco Sukhothai fragment representing the Buddha subduing Mara inside a niche, found at Wat Mahathat (2nd section, bottom row). Apart from these images there are a Sukhothai statue of Buddha subduing Mara of Wat Takuan School (14th century), discovered at Wat Takuan (3rd section, top row), and three small stone Buddha images of Sukhothai style (4th section, middle row). The first and third images came from Wat Khao Pra Bat Noi, and the third one has a Thai inscription on its base with the name of the donor. Other interesting figures are a Sukhothai stucco image of a Buddhist disciple in adoration, from Wat Mahathat (4th column, bottom row), and a bronze Buddha image from Wat Sa Si, also of Sukhothai style (5th column).

Behind this case is another one (case No. 5) exhibiting the following interesting items : a bronze *stupa* from Wat Sa Si (1st section, top row), a stucco fragment from Wat Mahathat

representing angels in adoration (1st section, bottom row) and two beautiful Buddha images of Sukhothai style, one from Wat Khao San (2nd section, top row, 1st figure) and the other from Wat Khao Pra Bat Noi (2nd section, top row, 2nd figure). Under these images are an ivory pedestal of a Buddha image, which may belong to the Sukhothai period, and three small crystal Buddha images. The first and second one from the left were found in Wat Mahathat and the third one was discovered inside the original base of Pra Srisakyamuni in a *vihara* in front of the main *stupa* of Wat Mahathat. On the bottom row of the second section are displayed interesting wooden objects: a hand of a Sukhothai Buddha image from Wat Mahathat in the attitude of dispelling fear and the head of a Buddha image of the first period of U-thong style (12th - 13th century) from Wat Rajadhani, Sukhothai. Other interesting objects in this case are a small Sukhothai bronze image of Buddha subduing Mara, decorated by a back slab, from Wat Mahathat (4th section, top row, 2nd figure), three flame-like motifs from the tops of the heads of Sukhothai Buddha images, the second one being found in Wat Mahathat (4th section, middle row), a bronze Buddha image of Chiangsaen style (13th - 14th century) from Wat Sa Si (5th section, top row) and a stucco Buddha head from Wat Mahathat which might belong to the second period of U-Thong style (13th - 14th century; 5th section, bottom row).

Opposite show-case No. 5 are exhibited four bronze Buddha images. The most interesting one is the second figure from the left, representing a crowned Buddha in meditation in Ayudhya style of about the 15th - 16th century A.D. Its face still retains much of the Sukhothai expression. This image was removed from Wat Rajadhani, Sukhothai, and was presented by the Rev. Pra Rajaprasiddhiguna, the abbot.

We can then walk to the west, where on the right we find another show-case (No. 6). Interesting objects inside the case are two gilt bronze figures of Pra Ruang and Pra Lu, two famous kings of the Pra Ruang dynasty of Sukhothai (1st section, top row). They really represent crowned Buddha images in the attitude of dispelling fear and might have been cast during the Ayudhya epoch of about the 15th-16th century. Both of them were removed from Kuti Pra Ruang in front of Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaliang, Sisatchanalai. Below are two stucco fragments from Wat Mahathat representing *naga*, the most interesting one being the second piece from the left, which portrays a *naga* with elephant heads. Other striking images are a Sukhothai Buddha image of Wat Takuan school from Wat Khao San (2nd section, top row, 1st image), a standing Buddhist disciple in adoration from Wat Mahathat (2nd section, top row, 4th image), two Sukhothai Buddha images of Wat Takuan school (2nd section, middle row), a bronze Buddha under Naga of Lopburi style (13th-14th century) from Wat Mahathat (3rd section, top row, 2nd figure) and a bronze standing Buddha dispelling fear, of Lopburi style from Wat Mahathat (4th section, bottom row). There are also in this case a Sukhothai stone Buddha head of the 14th century from Wat Mahathat (5th section, top row, 2nd piece) and a Sukhothai bronze Buddha image of Wat Takuan school, also from Wat Mahathat (5th section, bottom row).

We then continue to the west and walk past two Sukhothai seated bronze Buddha images in the attitude of subduing Mara. The most beautiful one is on the east and came from Wat Lao Panlam. At the north-western corner of the Museum building are displayed three carved wooden objects of late Ayudhya style (about 17th-18th century). They are a pair of door-panels carved with figures of angel-guardians, a wooden ceiling, and a slab carved with the emblem of the Thai regalia. The first two objects came from the *prang* of

Wat Pra Si Ratana Mahathat Chaliang, Sisatchanalai, but the last item was removed from the Sukhothai Government House.

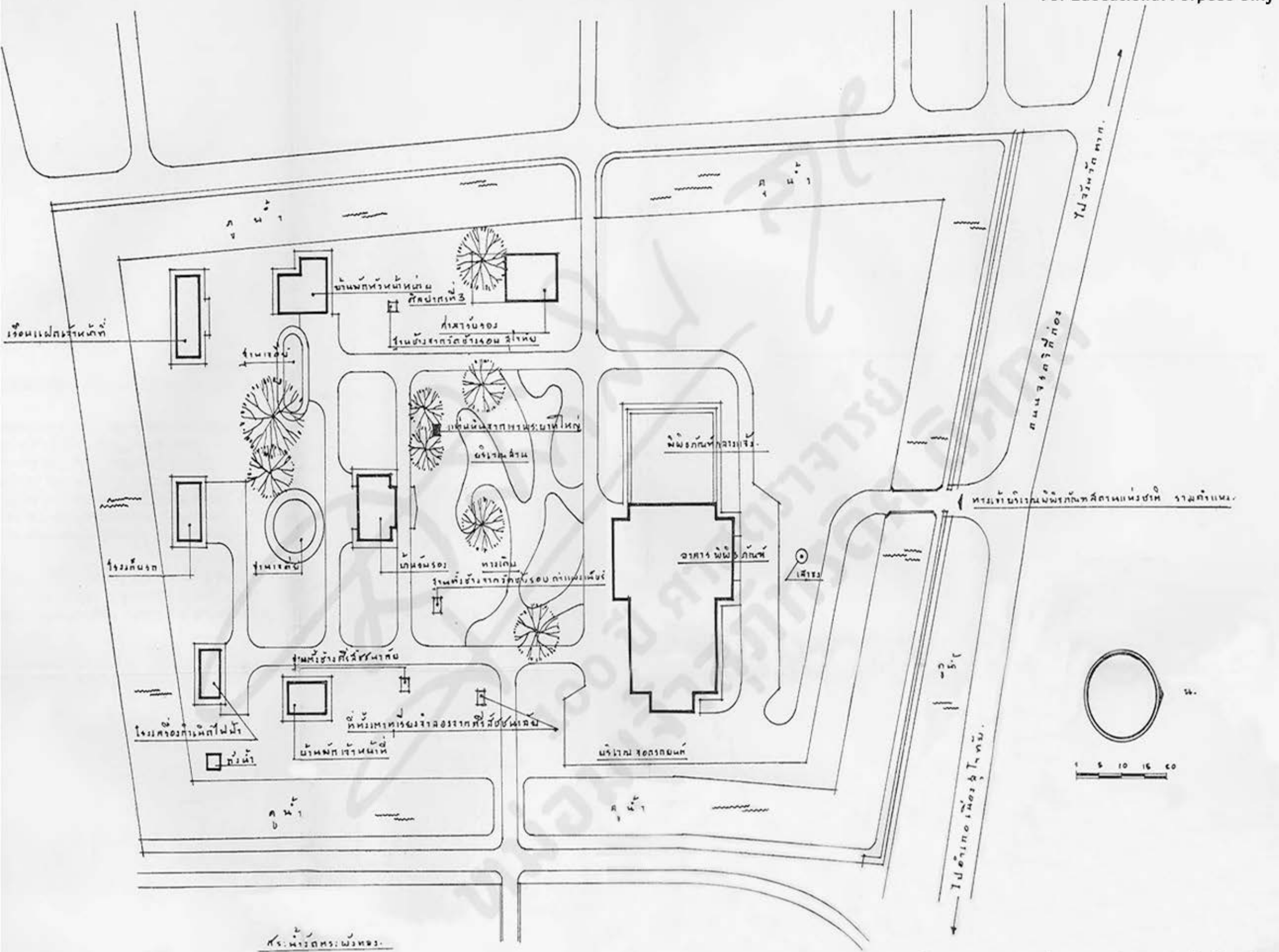
In this western section of the Museum building, a case for displaying beautiful Sangkalok ware is arranged in the middle of the hall (case No. 7). Most of the pieces in the exhibition came from Ko Noi kiln, Sisatchanalai. Interesting objects are a decorated pot found inside the pedestal of the main Buddha image in the old *ubosoth* of Wat Trapang Tong, Sukhothai (middle section, top row), another decorated pot discovered inside a *chedi* of Wat Mahathat (middle section, bottom row), a high bottle from Ko Noi kiln (3rd section, top row, 3rd piece), a hexagonal pot from Wat Si Chum (3rd section, bottom row, 1st piece), a deer from Ko Noi kiln (3rd section, bottom row, 2nd piece) and a *naga* from Wat Chana Songkhram, Sukhothai (3rd section, bottom row, 7th piece). Beside this case on the north is exhibited a large Sangkalok *naga* head, which formerly adorned the eave of a Sukhothai *ubosoth* or *vihara*, and on the south there is a Sangkalok gable decorated with the figure of an angel in adoration.

The southern end of this section is furnished with another show-case (No. 8) for Sangkalok ware and for stone and bronze objects of Sukhothai style. Interesting objects are a kiln waster from Ko Noi kiln (1st section, middle row, 4th piece), bronze objects such as a mirror, a lime container, a box, and a spoon, from Wat Si Chum, Wat Mahathat and Wat Chedi Si Hong (1st section, bottom row), a stone lime container and a stone box found in a *chedi* of Wat Mahathat (2nd section, bottom row), and a vase also discovered in a *chedi* of Wat Mahathat (3rd section, top row). The most remarkable object, recently discovered, is a Sangkalok fragment representing a *garuda* which was unearthed at Wat Mangkorn, Sukhothai (3rd section, middle row). Other interesting objects include a tray decorated with fish designs found at Ko Noi kiln (4th section, bottom row), a Chinese vase of the Sung period (10th - 14th centuries)

found in a *chedi* of Wat Chana Songkhram (5th section, top row), a vase from Sukhothai kiln (5th section, middle row, 5th piece) and again some bronze objects (5th section, bottom row).

Behind the main building of the Ram Khamhaeng National Museum, the grounds are arranged as an open-air museum, displaying Sukhothai antiquities, such as a large stone seat from Wat Khao Pra Bat Yai, a ceramic kiln, and three elephant-caryatids: one from Wat Chang Rob, Kampaengpet; one from Wat Chang Lom, Sisatchanalai; and the third from Wat Chang Lom, outside the town of Sukhothai on the east.

Thus ends our tour of the Ram Khamhaeng National Museum, Sukhothai.

100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

วิไลลักษณ์ ฐิติ
100 ปี ศาสตราจารย์
หม่อมเจ้าสุภัทราวดี มีชูกละ